

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Τραπεζική και Χρηματοοικονομική

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα:
Ο Επόπτης των Τραπεζών και ο Φρουρός της Ευρωζώνης

Δημήτριος Δημητρίου

Επιβλέπων Καθηγητής
Εμμανουήλ Μαματζάκης

Δεκέμβριος 2020

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου
Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Τραπεζική και Χρηματοοικονομική

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα:

Ο Επόπτης των Τραπεζών και ο Φρουρός της Ευρωζώνης

Δημήτριος Δημητρίου

Επιβλέπων Καθηγητής
Εμμανουήλ Μαματζάκης

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη Τραπεζική και Χρηματοοικονομική από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Δεκέμβριος 2020

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να αφιερώσω την μεταπτυχιακή μου διατριβή στην οικογένεια μου,

Έλενα, Μαρίνα και Θεόδουλο.

Περίληψη

Με την παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή γίνεται μια προσπάθεια περιγραφής και ανάλυσης του τρόπου και των μεθόδων που χρησιμοποιεί η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ως «φρουρός» της ευρωζώνης, ώστε να αντιμετωπίσει και να προβλέψει τις χρηματοοικονομικές κρίσεις που την απειλούν, με σκοπό την διατήρηση της χρηματοοικονομικής σταθερότητας στη ζώνη του ευρώ.

Γίνεται μια μελέτη ως προς τον τρόπο άσκησης της νομισματικής και οικονομικής πολιτικής της Ε.Κ.Τ. καθώς και του τρόπου άσκησης του εποπτικού της ρόλου, ως η εποπτική αρχή όλων των τραπεζών.

Το ερώτημα για το οποίο γίνεται προσπάθεια να απαντηθεί μέσα από την μεταπτυχιακή μου διατριβή, είναι το αν η ΕΚΤ μπορεί να προστατέψει τα κράτη μέλη της από τις κατά καιρούς χρηματοοικονομικές κρίσεις που απειλούν την ευρωζώνη.

Η Μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε αφορά κυρίως βιβλιογραφική έρευνα στην ελληνική και αγγλική γλώσσα, καθώς και διαδικτυακή από έγκυρους και επίσημους ιστότοπους και ηλεκτρονικές εφημερίδες.

Το συμπέρασμα που εξάγετε είναι ότι οι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι που καλείται η ΕΚΤ να αντιμετωπίσει, γεννιούνται συνεχώς, αλλάζοντας μορφή, μέγεθος ζημιάς που μπορεί να προκαλέσουν καθώς και διάρκεια ζωής. Ο ρόλος της ΕΚΤ ως επόπτης των τραπεζών γίνεται ολοένα και δυσκολότερος αφού η τήρηση των όποιων οικονομικής μορφής κανόνων πολλές φορές βρίσκεται αντιμέτωπη με εθνικές πολιτικές.

Εν έτη 2020, φτάνουμε σε νέα παγκόσμια κρίση λόγω Covid-19. Ο φρουρός της ευρωζώνης καλείται ξανά να την προστατέψει, μέσα από την όσο το δυνατό ορθότερη αξιολόγηση και πρόβλεψη του κόστους της κρίσης, ώστε να ληφθούν τα απαραίτητα σκοπεύοντας να επιτευχθεί όσο το δυνατό λιγότερη ζημιά. Παράλληλα, θα πρέπει να προετοιμάσει και τα μέτρα που θα ληφθούν με το πέρας της πανδημίας για την επανεκκίνηση της οικονομίας.

Είναι γεγονός ότι η παγκόσμια οικονομία συνεχώς θα αλλάζει και θα βρίσκεται αντιμέτωπη με διαφορετικούς κινδύνους κάθε φορά. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, έχει χρέος απέναντι στους πολίτες της, να τους προστατέψει και να διασφαλίσει την δικαιοσύνη, την ισότητα, την ασφάλεια και την όσο το δυνατό καλύτερη ποιότητα ζωής για όλους.

Summary

The present Masters dissertation aims to describe and analyse the means and ways that the European Central Bank uses as the «guardian» of Eurozone so it can predict and deal with the financial crises that threaten it, having as its principal goal to keep the financial stability in Eurozone.

During the dissertation there is a study of the methods of monetary and financial policy of European Central Bank as well as its supervisory role.

My Masters dissertation aims to give an answer to the main question: Is European Central Bank able to protect its members from the financial crises that threaten Eurozone?

The methodology that is used is based on Greek and English bibliography as well as electronic websites and newspapers.

The main conclusion that my dissertation reaches is that the financial dangers that European Central Bank faces are constantly created and continuously change and the European Central Bank's role is becoming more difficult over the years as it comes face-to-face to national policies.

In 2020, the global crisis caused by Covid-19 calls the European «guardian» to protect its members with best possible evaluation and prediction of the cost of this crisis so the minimum financial loss and ruin will appear. At the same time, its priority is to prepare and set the new measures to be taken for the economy restart. It is a fact that the global economy will be constantly changing having to face various dangers each time. European Union has as its duty to protect its citizens and ensure equality, security and the best possible quality of life for all its members.

Περιεχόμενα:

1	Εισαγωγή	1
1.1	Το κύριο ερευνητικό ερώτημα της μεταπτυχιακής διατριβής.....	1
1.2	Στόχος της μεταπτυχιακής διατριβής.....	1
1.3	Μεθοδολογία της μεταπτυχιακής διατριβής.....	2
2	Ευρωπαϊκή Ένωση	3
2.1	Ιστορική Αναδρομή της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	3
2.2	Θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	4
2.2.1	Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.....	5
2.2.2	Συμβούλιο Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	6
2.2.3	Ευρωπαϊκή Επιτροπή.....	6
2.2.4	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	7
2.2.5	Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο.....	7
2.2.6	Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή.....	8
2.2.7	Επιτροπή των Περιφερειών.....	8
2.2.8	Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασία δεδομένων.....	8
2.2.9	Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων.....	8
2.3	Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.....	9
2.3.1	Εκτέλεση Καθηκόντων Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.....	9
2.3.2	Καθήκοντα και Αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.....	10
3	Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα	12
4	Πηγές Κινδύνων Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων	13
5	Χρηματοοικονομική Κρίση. Χαρακτηριστικά, Αιτίες και Επιπτώσεις	15

5.1	Η Αρχή της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης του 2008.....	17
5.1.1	BNP Paribas.....	18
5.2	Η πρόσφατη Χρηματοοικονομική κρίση στην Κύπρο.....	20
5.3	Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2007 στην Ελλάδα.....	24
6	Από την Βασιλεία I στην Βασιλεία III.....	28
6.1	Βασιλεία I.....	28
6.1.1	Οι πυλώνες της Βασιλείας I.....	28
6.1.2	Η αποτυχία της Βασιλείας I.....	29
6.2	Βασιλεία II.....	30
6.3	Βασιλεία III.....	31
6.4	Θα επιτευχθούν οι στόχοι της Βασιλείας III;.....	32
7	Τραπεζική Ένωση.....	34
7.1	Στόχοι της Τραπεζικής Ένωσης.....	34
7.2	Οι πυλώνες της Τραπεζικής Ένωσης.....	35
7.3	Είναι έτοιμη η Τραπεζική Ένωση να προστατέψει την Ευρωζώνη;.....	36
8	Η Ευρώπη του 2020.....	37
8.1	Η έξοδος της Ιρλανδίας από την κρίση.....	38
8.2	Η διάσωση της Πορτογαλίας.....	38
8.3	Η αντιμετώπιση της κρίσης στην Κύπρο και στην Ελλάδα.....	39
9	Συμπεράσματα.....	41
10.	Βιβλιογραφικές αναφορές.....	45

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

Με την παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή γίνεται μια προσπάθεια περιγραφής και ανάλυσης του τρόπου «φρούρησης» της ευρωζώνης από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), με σκοπό την διατήρηση της χρηματοοικονομικής σταθερότητας στη ζώνη του ευρώ, μέσα από την άσκηση νομισματικής και οικονομικής πολιτικής καθώς και την άσκηση του εποπτικού της ρόλου, ως η εποπτική αρχή όλων των τραπεζών.

1.1 Κύριο Ερευνητικό Ερώτημα

Το κύριο ερευνητικό ερώτημα εστιάζεται στο αν η ΕΚΤ μέσα από την άσκηση του εποπτικού της ρόλου μπορεί πραγματικά να προστατέψει τα κράτη – μέλη της από την χρηματοοικονομική κρίση που ξέσπασε στην ευρωζώνη ή από άλλες επερχόμενες μελλοντικές οικονομικές κρίσεις. Συγκεκριμένα, γίνεται μια προσπάθεια εξαγωγής συμπερασμάτων για το αν το νέο θεσμικό πλαίσιο εποπτείας του χρηματοπιστωτικού συστήματος Βασιλεία III και η Τραπεζική Ένωση, είναι επαρκή και μπορούν όντως να βοηθήσουν στην υγιή οικονομική ανάπτυξη όλων των κρατών μελών της ευρωζώνης.

1.2 Στόχος Μεταπτυχιακής Διατριβής

Ο στόχος της μεταπτυχιακής διατριβής είναι να αναλύσουμε πως η ΕΚΤ αντιμετωπίζει την χρηματοοικονομική κρίση και ποια η δράση της ώστε να την προβλέψει και να την αντιμετωπίσει πριν ξεσπάσει, πετυχαίνοντας τον στόχο της που είναι η διατήρηση της χρηματοοικονομικής σταθερότητας στην ζώνη του Ευρώ.

Ανάλυση των θεσμικών εποπτικών πλαισίων Βασιλεία I, Βασιλεία II και Βασιλεία III και εξαγωγή συμπερασμάτων για το αν με την Βασιλεία III θα επιτευχθεί ο στόχος της ή αν στο τέλος θα οδηγηθούμε σε Βασιλεία IV.

Ανάλυση της Τραπεζικής Ένωσης και των πυλώνων της και εξαγωγή συμπερασμάτων για το αν είναι επαρκής για την προστασία των μελών της.

1.3 Μεθοδολογία Μεταπτυχιακής Διατριβής

Η μεθοδολογία της μεταπτυχιακής διατριβής στηρίζεται κυρίως στην βιβλιογραφική και διαδικτυακή έρευνα. Για την τεκμηρίωση της χρησιμοποιήθηκε βιβλιογραφία κυρίως στην ελληνική αλλά και στην αγγλική γλώσσα. Όμως, λόγω του ότι το θέμα που πραγματεύεται η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή είναι συνεχώς εξελισσόμενο πολλές πληροφορίες αντλήθηκαν από το διαδίκτυο, από έγκυρους και επίσημους ιστότοπους και από ηλεκτρονικές εφημερίδες.

Κεφάλαιο 2

Ευρωπαϊκή Ένωση

Σύμφωνα με τον ορισμό της, είναι μια ιδιότυπη υπερεθνική και διακυβερνητική ένωση είκοσι επτά κρατών. Θεωρείται ως η ισχυρότερη ένωση κρατών μέχρι σήμερα στην παγκόσμια ιστορία, με οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιεχόμενο¹.

Αριθμεί περισσότερους από 446,8 εκατομμύρια κατοίκους, δηλαδή το 5,8% του παγκόσμιου πληθυσμού και κατέχει συνδυασμένο ονομαστικό ΑΕΠ περίπου 16,06 τρισεκατομμύρια ευρώ (το 2014).

Η σημερινή Ευρωπαϊκή Ένωση είναι αποτέλεσμα της αποφασιστικότητας των ευρωπαίων πολιτικών να προλάβουν μελλοντικές βίαιες συγκρούσεις στην Ευρώπη μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

2.1 Ιστορική Αναδρομή Της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ιστορικά, η πρώτη μορφή της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν η δημιουργία της «Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα» (ΕΚΑΧ) το 1951, με αρχικό σκοπό την στενή σύνδεση των βιομηχανιών άνθρακα και χάλυβα της Δυτικής Ευρώπης. Η ΕΚΑΧ αποτελείτο από 6 χώρες – μέλη: το Βέλγιο, τη Γαλλία, την Δυτική Γερμανία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες και το Λουξεμβούργο.

Το 1957 οι έξι χώρες μέλη της ΕΚΑΧ, με την συνθήκη της Ρώμης, δημιουργούν την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (Ευρατόμ) και την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) βάζοντας τις βάσεις για την δημιουργία μιας «κοινής αγοράς», λιγοστεύοντας τα εμπόδια στις μεταξύ τους συναλλαγές.

1967: Συγχωνεύονται τα θεσμικά όργανα των ΕΚΑΧ, ΕΟΚ και Ευρατόμ δημιουργώντας ένα ενιαίο σύνολο θεσμικών οργάνων: την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

1973: Εντάσσονται στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα η Δανία, η Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Το 1981 η Ελλάδα εντάσσεται μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και το 1986 η Πορτογαλία και η Ισπανία.

1. Μούσης Νίκος (2013). Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική. Οικονομική και Νομισματική Πολιτική. Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

1986: υπογράφεται η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη μεταξύ των κυβερνήσεων των χωρών μελών της ΕΚ δημιουργώντας την «ενιαία αγορά» στην οποία πρόσωπα, εμπορεύματα, κεφάλαια και υπηρεσίες μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Την 1^η Νοεμβρίου του 1993 ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση κατόπιν υπογραφής τον Φεβρουάριο του 1992, της Συνθήκης του Μάαστριχτ, αντικαθιστώντας τις τότε ευρωπαϊκές κοινότητες (ΕΚΑΧ, ΕΟΚ και Ευρατόμ). Κατά την ίδρυση της η ΕΕ αριθμούσε 12 κράτη μέλη. Από τότε διάφορες τροποποιητικές συνθήκες αύξησαν τον αριθμό των μελών της στα 27 και έχουν επεκτείνει τις αρμοδιότητες της. Έχει διευρύνει την «ενιαία εσωτερική αγορά της», διαθέτει κοινή αγροτική και αλιευτική πολιτική, κοινή εμπορική πολιτική προς τρίτες χώρες καθώς και περιφερειακή πολιτική για την υποστήριξη των φτωχότερων περιφερειών της. Μέλημα της η ελευθερία, η ειρήνη και η ευημερία των πολιτών της σε ένα δικαιότερο και ασφαλέστερο κόσμο².

Στα πλαίσια της Οικονομικής και Νομισματικής της πολιτικής εισήγαγε ενιαίο νόμισμα, το Ευρώ, που υιοθετήθηκε ως το επίσημο νόμισμα των 19 από τα 27 κράτη μέλη της, ανάμεσα τους η Ελλάδα και η Κύπρος. Τα κράτη αυτά αποτελούν την Ευρωζώνη. Βασικό όργανο της για την χάραξη και την εφαρμογή της οικονομικής και νομισματικής της πολιτικής είναι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, η οποία έχει την πλήρη ευθύνη και διαχείριση του ενιαίου νομίσματος της³.

2.2 Θεσμικά Όργανα Της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι:

- Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
- Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωση
- Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή
- Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
- Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο

2.Μούσης Νίκος (2013). Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική. Οικονομική και Νομισματική Πολιτική. Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

3.Βάμβουκας Γ. (2004). Διεθνής Οικονομικές Σχέσεις. Αθήνα.

- Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
- Η Επιτροπή των Περιφερειών
- Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων

2.2.1 Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Είναι άμεσα εκλεγμένο από τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να εκπροσωπεί τα συμφέροντα τους. Οι εκλογές διεξάγονται κάθε πέντε χρόνια, την ίδια μέρα σε όλες τις χώρες μέλη της ΕΕ. Οι τελευταίες εκλογές διεξήχθησαν τον Μάιο του 2019. Αποτελείται από 705 ευρωβουλευτές και ο αριθμός αντιπροσώπευσης για κάθε χώρα είναι ανάλογος του πληθυσμού της, με ελάχιστο αριθμό τους 6 ευρωβουλευτές. Η Κύπρος κατέχει 6 θέσεις ευρωβουλευτών και η Ελλάδα 21, ενώ από τον Φεβρουάριο του 2020 η Βρετανία, με την αποχώρησή της από την Ευρωπαϊκή Ένωση δεν κατέχει καμία (μέχρι τον Ιανουάριο του 2020 η Βρετανία κατείχε 73 θέσεις και ο συνολικός αριθμός των ευρωβουλευτών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ήταν 751).

Οι κύριες αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι οι ακόλουθες τρεις:

1. Νομοθετικές:

- Θέσπιση ευρωπαϊκών νόμων από κοινού με το Συμβούλιο της ΕΕ, με βάση νομοθετικών προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.
- Αποφασίζει για διεθνείς συμφωνίες και για θέματα διεύρυνσης.
- Εξετάζει το πρόγραμμα εργασίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της ζητά να υποβάλει νομοθετικές προτάσεις.

2. Εποπτικές:

- Ασκεί δημοκρατικό έλεγχο σε όλα τα θεσμικά όργανα της ΕΕ.
- Εκλέγει τον πρόεδρο της Επιτροπής και εγκρίνει την επιτροπή ως σώμα. Έχει την εξουσία να υποχρεώσει την Επιτροπή σε παραίτηση.
- Χορήγει τελική έγκριση για τον τρόπο με τον οποίο εκτελέστηκε ο προϋπολογισμός της ΕΕ.
- Εξετάζει αναφορές πολιτών και συγκροτεί εξεταστικές επιτροπές.
- Συζητά τη νομισματική πολιτική με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.
- Ασκεί χρέη παρατηρητή σε εκλογικές διαδικασίες.

3. Δημοσιονομικές:

- Μαζί με το Συμβούλιο της ΕΕ καταρτίζει τον προϋπολογισμό της ΕΕ.
- Εγκρίνει το «Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο» δηλαδή τον μακροπρόθεσμο προϋπολογισμό της ΕΕ.⁴

2.2.2 Το Συμβούλιο Της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Συμβούλιο είναι το κύριο όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αφού ο ρόλος του είναι η θέσπιση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας και ο συντονισμός των πολιτικών της. Στις συνεδριάσεις του παρευρίσκεται ένας υπουργός από κάθε χώρα, ανάλογα με τον προς συζήτηση τομέα πολιτικής. Οι υπουργοί κάθε χώρας της ΕΕ συναντώνται για να συζητήσουν, να τροποποιήσουν και να θεσπίσουν νομοθετικές πράξεις και έχουν την εξουσία να δεσμεύουν τις κυβερνήσεις τους να ακολουθήσουν τα όσα έχουν συμφωνηθεί στις συνεδριάσεις. Η προεδρία του Συμβουλίου ασκείται εκ περιτροπής από κάθε χώρα της ΕΕ κάθε 6 μήνες.

Οι κύριες αρμοδιότητες του είναι:

- Θεσπίζει τους ευρωπαϊκούς νόμους μαζί με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατόπιν προτάσεων νόμων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Συντονίζει τις πολιτικές των χωρών της ΕΕ.
- Συνομολογεί διεθνείς συμφωνίες μεταξύ της ΕΕ και ενός ή περισσότερων άλλων χωρών ή διεθνών οργανισμών.
- Εγκρίνει τον προϋπολογισμό της ΕΕ μαζί με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.⁵

2.2.3 Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η Επιτροπή εδρεύει στις Βρυξέλλες και αποτελείται από 27 μέλη, ένα από κάθε χώρα. Είναι ανεξάρτητη από τις εθνικές κυβερνήσεις και ο ρόλος της είναι να εκπροσωπεί και να υποστηρίζει τα συμφέροντα του συνόλου της ΕΕ. Είναι το εκτελεστικό όργανο της ΕΕ και είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.

4.5.Μούσης Νίκος (2013). Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική. Οικονομική και Νομισματική Πολιτική. Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Οι κύριες αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι:

- Καταθέτει νομοθετικές προτάσεις στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο.
- Διαχειρίζεται και εκτελεί τον προϋπολογισμό και τις πολιτικές της ΕΕ
- Επιβάλλει το Ευρωπαϊκό Δίκαιο από κοινού με το Δικαστήριο
- Εκπροσωπεί την ΕΕ διεθνώς, όπως για παράδειγμα κατά την διεξαγωγή διαπραγματεύσεων για τη σύναψη συμφωνιών μεταξύ της ΕΕ και τρίτων χωρών.⁶

2.2.4 Το Δικαστήριο Της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Δικαστήριο εδρεύει στο Λουξεμβούργο και απαρτίζεται από 27 δικαστές, ένα από κάθε κράτος μέλος της ΕΕ έτσι ώστε να εκπροσωπούνται και τα 27 εθνικά νομικά συστήματα της ΕΕ. Ωστόσο για λόγους αποτελεσματικότητας, το δικαστήριο σπάνια συνεδριάζει στην παρουσία και των 27 δικαστών του.

Σκοπός του είναι να εξασφαλίζει ότι η ευρωπαϊκή νομοθεσία ερμηνεύεται και εφαρμόζεται με τον ίδιο τρόπο σε όλες τις χώρες της ΕΕ, ούτως ώστε όλοι οι πολίτες της να είναι ίσοι απέναντι στον νόμο.

Αρμοδιότητα του η επίλυση νομικών διαφορών που μπορεί να προκύψουν μεταξύ κρατών μελών, θεσμικών οργάνων της ΕΕ, νομικών και φυσικών προσώπων.⁷

2.2.5 Το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο

Εδρεύει στο Λουξεμβούργο και αποτελείται από ένα μέλος για κάθε χώρα. Σκοπός του είναι ο έλεγχος για την σωστή εκτέλεση του προϋπολογισμού της ΕΕ. Ελέγχει τη νομιμότητα και την κανονικότητα των εσόδων και των δαπανών της ΕΕ και τη χρηστή δημοσιονομική διαχείριση. Επίσης, ελέγχει εάν οι πόροι της ΕΕ που προέρχονται από τους φορολογούμενους συγκεντρώνονται σωστά και δαπανώνται νόμιμα, με φειδώ και για τον προβλεπόμενο σκοπό. Έχει το δικαίωμα να ελέγχει κάθε πρόσωπο ή οργανισμό που χειρίζεται πόρους της ΕΕ.⁸

6,7,8. Μούσης Νίκος (2013). Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική. Οικονομική και Νομισματική Πολιτική. Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

2.2.6 Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Και Κοινωνική Επιτροπή

Είναι συμβουλευτικό όργανο το οποίο εκπροσωπεί τους εργοδότες, τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, τους αγρότες, τους καταναλωτές και άλλες ομάδες συμφερόντων που απαρτίζουν συλλογικά «την οργανωμένη κοινωνία των ευρωπαϊών πολιτών».

Παρουσιάζει τις απόψεις τους και υπερασπίζεται τα συμφέροντα τους σε συζητήσεις πολιτικού περιεχομένου με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο⁹.

2.2.7 Η Επιτροπή Των Περιφερειών

Είναι συμβουλευτικό όργανο αποτελούμενο από τους εκπροσώπους των αρχών περιφερειακής και τοπικής αυτοδιοίκησης της Ευρώπης (αποτελείται από 334 μέλη).

Λαμβάνεται η γνώμη της πριν την λήψη αποφάσεων για θέματα που αφορούν τις τοπικές και περιφερειακές αρχές όπως η περιφερειακή πολιτική, το περιβάλλον, η εκπαίδευση και οι μεταφορές¹⁰.

2.2.8 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων

Είναι ένα ανεξάρτητο όργανο το οποίο είναι υπεύθυνο για την διασφάλιση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας ότι ο γενικός κανονισμός για την προστασία δεδομένων (ΓΚΠΔ) εφαρμόζεται με συνέπεια σε όλες της χώρες της ΕΕ¹¹.

2.2.9 Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων

Η ΕΤΕπ στοχεύει στην τόνωση του δυναμικού της ΕΕ σε θέσεις εργασίας και ανάπτυξης, στην στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, στην ανάπτυξη της καινοτομίας και της έρευνας, καθώς και της τεχνολογίας γενικότερα. Για την επίτευξη των στόχων της, δανείζεται χρήματα από τις κεφαλαιαγορές και στην συνέχεια τα χορηγεί υπό μορφή δανείων με ευνοϊκούς όρους σε σχέδια της ΕΕ¹².

9,10,11,12. Μούσης Νίκος (2013). Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική. Οικονομική και Νομισματική Πολιτική. Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

2.3 Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα είναι το θεσμικό όργανο της ΕΕ που είναι υπεύθυνο για την χάραξη και εφαρμογή της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής της. Βασικός της στόχος είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών στην ζώνη του ευρώ έτσι ώστε να ωθεί την οικονομική ανάπτυξη των ευρωπαϊκών χωρών αλλά και να δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας για τους ευρωπαίους πολίτες. Ιδρύθηκε το 1998, εδρεύει στην Φρανκφούρτη (Γερμανία) και επιτελεί το έργο της με πλήρη ανεξαρτησία έχοντας όμως την υποχρέωση να λογοδοτεί απέναντι στους ευρωπαίους πολίτες μέσω των εκλεγμένων αντιπροσώπων τους στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Αποτελεί τον πυρήνα του Ευρωσυστήματος (περιλαμβάνει την ΕΚΤ και τις τράπεζες των χωρών της ευρωζώνης) αλλά και του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού για την Τραπεζική Εποπτεία. Είναι η τράπεζα όλων των εθνικών τραπεζών του ευρωσυστήματος και μέλη της είναι οι διοικητές όλων των εθνικών κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών της ΕΕ¹³.

2.3.1 Εκτέλεση Καθηκόντων Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας

Η ΕΚΤ για την εκτέλεση των καθηκόντων της χρησιμοποιεί το Ευρωπαϊκό σύστημα Κεντρικών Τραπεζών και τα όργανα της, δηλαδή το Διοικητικό Συμβούλιο, την Εκτελεστική Επιτροπή και το Γενικό Συμβούλιο.

Το Ευρωπαϊκό σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) αποτελείται από την ΕΚΤ η οποία περιλαμβάνει το διοικητικό συμβούλιο και την εκτελεστική επιτροπή και από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες όλων των κρατών μελών της ΕΕ, τόσο αυτών που ανήκουν στην ευρωζώνη όσο και αυτών που δεν ανήκουν στην ζώνη του ευρώ. Το ΕΣΚΤ είναι το κεντρικό όργανο άσκησης νομισματικής πολιτικής της ΕΕ.

Τα τρία όργανα είναι αρμόδια για τα πιο κάτω:

- Διοικητικό Συμβούλιο: είναι το κύριο όργανο λήψης αποφάσεων. Αξιολογεί τις νομισματικές και οικονομικές εξελίξεις, διαμορφώνει τη νομισματική πολιτική της ευρωζώνης και καθορίζει τα επιτόκια δανεισμού των εμπορικών τραπεζών από την ΕΚΤ. Αποτελείται από την Εκτελεστική Επιτροπή και από όλους τους διοικητές των κεντρικών τραπεζών της ευρωζώνης.

13. Μούσης Νίκος (2013). Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική. Οικονομική και Νομισματική Πολιτική. Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

- Εκτελεστική Επιτροπή: ουσιαστικά ασχολείται με την καθημερινή λειτουργία της ΕΚΤ. Εφαρμόζει την νομισματική πολιτική, διαχειρίζεται τις τρέχουσες υποθέσεις, προετοιμάζει τις συνεδριάσεις του διοικητικού συμβουλίου και ασκεί εξουσίες που της ανατίθενται από το Διοικητικό Συμβούλιο. Αποτελείται από τον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο της ΕΚΤ και 4 άλλα μέλη που διορίζονται κάθε οκτώ χρόνια από τους ηγέτες των χωρών της ευρωζώνης.
- Γενικό Συμβούλιο: είναι συμβουλευτικό και συντονιστικό όργανο και έχει σημαντικό ρόλο στη διεύρυνση της ευρωζώνης, όσο αφορά την παροχή βοήθειας στην προετοιμασία νέων χωρών για ένταξη τους στη ζώνη του ευρώ. Απαρτίζεται από τον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο της ΕΚΤ και τους διοικητές όλων των κεντρικών τραπεζών της ΕΕ¹⁴.

2.3.2 Καθήκοντα Και Αρμοδιότητες Της ΕΚΤ

Η Ε.Κ.Τ. αποτελεί την τράπεζα των εθνικών Κεντρικών Τραπεζών της ζώνης του ευρώ και κατ' επέκταση και την τράπεζα των εμπορικών τραπεζών τους. Ως τέτοια εποπτεύει τον τρόπο λειτουργίας τους, την τήρηση των νομοθεσιών, κανονισμών και οδηγιών και την ομαλή λειτουργία των συστημάτων πληρωμών. Ως υπεύθυνη για την χάραξη και εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής στην ζώνη του ευρώ, πολλές φορές επεμβαίνει ασκώντας ρυθμιστικό ρόλο, μέσω του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού που αποτελείται από την ΕΚΤ και τις αρμόδιες εθνικές αρχές.

Ελέγχει την πιστωτική διαθεσιμότητα των κεφαλαίων των εμπορικών τραπεζών επιβάλλοντας τους την διατήρηση υποχρεωτικών ρευστών διαθεσίμων. Τους ορίζει ένα ποσοστό των ρευστών διαθεσίμων τους να είναι κατατεθειμένο στην Κεντρική Τράπεζα ως υποχρεωτικά ρευστά διαθέσιμα και να μπορούν να παραχωρήσουν για δανεισμό μόνο τα πλεονάζον ρευστά διαθέσιμα. Με τον τρόπο αυτό προστατεύει τους καταθέτες των τραπεζών και μειώνει τον κίνδυνο πτώχευσης τους.

Ελέγχει την προσφορά χρήματος στις οικονομίες του ευρώ μέσω των Κεντρικών Τραπεζών. Μέσα από την αγορά και πώληση ομολόγων στις εμπορικές τράπεζες ελέγχει την προσφορά χρήματος στο εθνικό τραπεζικό σύστημα και κατ' επέκταση

14. Μούσης Νίκος (2013). Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική. Οικονομική και Νομισματική Πολιτική. Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

στην οικονομία ελέγχοντας έτσι και τον πληθωρισμό. Με την αγορά ομολόγων από τις εμπορικές τράπεζες αυξάνει την προσφορά χρήματος και με την πώληση την μειώνει.

Επιπρόσθετα, η Ε.Κ.Τ. ασκεί έλεγχο και ρυθμίζει τα επιτόκια και τις τιμές των αξιογράφων τόσο με τα πιο πάνω εργαλεία νομισματικής πολιτικής όσο και με αυξομείωση του επιτοκίου που «πληρώνει» στις εμπορικές τράπεζες τις ευρωζώνης για την υποχρεωτική κατάθεση που διατηρούν σε αυτή ή με την αυξομείωση των επιτοκίων που τις δανείζει. Ο έλεγχος και η ρύθμιση των επιτοκίων θεωρείται ως η πιο βασική της δραστηριότητα αφού με τον τρόπο αυτό εκτός από τον έλεγχο της προσφοράς χρήματος, ελέγχει και τον πληθωρισμό αφού αν η προσφορά χρήματος είναι υπερβολικά μεγάλη συγκρινόμενη με την προσφορά αγαθών και υπηρεσιών αυτό θα οδηγήσει σε αύξηση του πληθωρισμού. Προσπαθεί να διατηρήσει σταθερή την αγοραστική δύναμη του ευρώ ώστε να μην διαβρώνεται από τον πληθωρισμό. Στοχεύει να διασφαλίσει ότι ο ρυθμός αύξησης των τιμών καταναλωτή είναι μεσοπρόθεσμα όχι μεγαλύτερος από 2%.

Διαχειρίζεται τα συναλλαγματικά χαρτοφυλάκια των χωρών της ευρωζώνης, δηλαδή διαχειρίζεται τα συναλλαγματικά αποθέματα της ευρωζώνης και την αγορά ή πώληση νομισμάτων, ώστε να διατηρείται η ισορροπία των συναλλαγματικών ισοτιμιών και εξουσιοδοτεί τις χώρες της ευρωζώνης (όταν είναι αναγκαίο) να εκδίδουν χαρτονομίσματα ευρώ.

Μεριμνά για την ασφάλεια και την ευρωστία του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος και παρακολουθεί τις τάσεις των τιμών ώστε να μπορεί να προβλέψει και να αντιμετωπίσει τους κινδύνους που μπορεί να δημιουργηθούν στην ζώνη του ευρώ¹⁵.

15. Μούσης Νίκος (2013). Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική. Οικονομική και Νομισματική Πολιτική. Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Κεφάλαιο 3

Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι ο οικονομικός «χώρος» ο οποίος βασιζόμενος στο χρήμα, διεκπεραιώνει συμφωνίες συναλλαγών ή διαμεσολαβεί στην ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών. Φέρνει σε επαφή τους αποταμιευτές με τους δανειολήπτες, δηλαδή μεταφέρει την αγοραστική δύναμη από τις οικονομικές μονάδες που παρουσιάζουν πιστωτικό υπόλοιπο σε αυτές με χρεωστικό υπόλοιπο. Αποτελείται από δύο υποσυστήματα:

α) τις χρηματοπιστωτικές αγορές (όπως οι αγορές χρήματος και κεφαλαίων), σκοπός των οποίων είναι να διοχετεύουν τα πλεονάζοντα κεφάλαια των επιχειρήσεων ή των ατόμων που επιθυμούν να επενδύσουν σε δανειολήπτες που αναζητούν κεφάλαια.

β) τους ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς όπως τράπεζες ή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και ασφαλιστικές εταιρείες. Σκοπός τους είναι η μεταφορά της ρευστότητας από τους αποταμιευτές στους δανειολήπτες που μπορεί να είναι άτομα, επιχειρήσεις ή ακόμα και το δημόσιο, για την απόκτηση αγαθών, υπηρεσιών καθώς και επενδύσεων. Το σύνολο των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ή των τραπεζών μιας οικονομίας αποτελεί το τραπεζικό σύστημα.

Κεφάλαιο 4

Πηγές Κινδύνου Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι αναπόφευκτο να έρχονται αντιμέτωπα με διάφορους κινδύνους τους οποίους είναι υποχρεωμένα να διαχειριστούν όπως επιτοκίου, πιστωτικό, ρευστότητας, συναλλαγματικό, αγοράς, αφερεγγυότητας, λειτουργικό - τεχνολογικό, χώρας, κίνδυνο εκτός ισολογισμού και πολλούς άλλους, χρησιμοποιώντας τις ανάλογες κάθε φορά μεθόδους ώστε να τους αναγνωρίσουν, να τους μετρήσουν και να είναι σε θέση όταν κληθούν να τους αντιμετωπίσουν.

Πολλές φορές, ο κάθε κίνδυνος αλληλοεπιδρά, επηρεάζει και επηρεάζεται από τους άλλους κινδύνους που διατρέχει ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα. Τα ΧΙ πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να μελετούν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των κινδύνων ώστε να μπορούν όταν χρειαστεί να τους διαχειριστούν.

Κάποιες από τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των διαφόρων πηγών κινδύνου αναφέρονται πιο κάτω:

- Τα ΧΙ ως δανειστές είναι εκτεθειμένα στον κίνδυνο αθέτησης. Δηλαδή στην αποτυχία ενός ή περισσοτέρων δανειοληπτών να αποπληρώσουν ή να συνεχίσουν να αποπληρώνουν τις χρηματοπιστωτικές τους οφειλές (πιστωτικός κίνδυνος). Το γεγονός αυτό επηρεάζει τον κίνδυνο ρευστότητας καθώς μειώνει τις ταμειακές ροές του ΧΙ αλλά και την ικανότητα του να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του, ιδιαίτερα ως προς τους καταθέτες.
- Ο πιστωτικός κίνδυνος μπορεί να επηρεαστεί και από μια μεταβολή των επιτοκίων προς τα επάνω (κίνδυνος επιτοκίου), αφού θα αυξηθεί το κόστος δανεισμού των δανειοληπτών από τα ΧΙ και μπορεί να βρεθούν σε θέση να αδυνατούν να αποπληρώσουν την χορήγηση τους ή να σταματήσουν να την αποπληρώνουν. Αυτό επηρεάζει και τον κίνδυνο εκτός ισολογισμού αλλά και τον κίνδυνο ρευστότητας, καθώς η διαθέσιμη ρευστότητα των ΧΙ εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από τις ταμειακές ροές που προέρχονται από της αποπληρωμές δανείων των πελατών τους.
- Υπάρχουν πολλά ΧΙ που δραστηριοποιούνται και στην διεθνή αγορά (κίνδυνος συναλλάγματος), με συνέπεια να επηρεάζεται η ρευστότητα τους

(κίνδυνος ρευστότητας) αλλά και τα άλλα στοιχεία του ενεργητικού και του παθητικού που είναι σε ξένο νόμισμα από μεταβολές στις συναλλαγματικές ισοτιμίες.

- Επίσης, μεταβολή στα ξένα επιτόκια (κίνδυνος επιτοκίου) επηρεάζει και τα εγχώρια επιτόκια και κατ' επέκταση την συναλλαγματική ισοτιμία του εγχώριου νομίσματος (κίνδυνος συναλλάγματος).
- Αν οι υπάλληλοι των ΧΙ δεν είναι άρτια καταρτισμένοι στην εκτέλεση των καθηκόντων τους (λειτουργικός και τεχνολογικός κίνδυνος) τότε μπορεί να παρουσιαστεί αύξηση στη μη αποπληρωμή δανείων από μη σωστή αξιολόγηση των δανειοληπτών κατά την παραχώρηση του δανείου (πιστωτικός κίνδυνος, κίνδυνος αθέτησης), αλλά και τεχνολογικά προβλήματα που προκαλούν καθυστέρηση στην επεξεργασία συναλλαγών ή αποτυγχάνουν να τις ολοκληρώσουν, δυσανασχετούν τους πελάτες (κίνδυνος φήμης) και πολλοί από αυτούς μπορεί να σταματήσουν την συνεργασία τους με το ΧΙ αποσύροντας τις καταθέσεις τους (κίνδυνος ρευστότητας).
- Όταν ένα ΧΙ χάσει την αξιοπιστία του (κίνδυνος φήμης και αξιοπιστίας) όπως για παράδειγμα, λόγω χρηματοπιστωτικής κρίσης ή λόγω παρουσίασης ζημιών στον ισολογισμό, τότε ο κίνδυνος ρευστότητας γιγαντώνεται. Αρχίζουν οι μαζικές αποσύρσεις καταθέσεων μετατρέποντας τον κίνδυνο ρευστότητας σε κίνδυνο αφερεγγυότητας που μπορεί στη συνέχεια να οδηγήσει σε χρεοκοπία.
- Τα ΧΙ στις μέρες αντλούν «εισόδημα» και από άλλες πηγές όπως από μετοχές ή από ακίνητα. Μια γενική πτώση στις τιμές των κοινών μετοχών (κίνδυνος αγοράς) μπορεί να οδηγήσει σε μείωση του «εισοδήματος» των ΧΙ ή να διαφοροποιήσει αρνητικά τα στοιχεία του ενεργητικού τους προκαλώντας κι άλλους κινδύνους, όπως κίνδυνος ρευστότητας.
- Υπάρχουν κι άλλες μορφές κινδύνου που αντιμετωπίζουν τα ΧΙ και αλληλοεπιδρούν σε άλλους, όπως ο κίνδυνος από ξαφνική αλλαγή στη νομοθεσία, κίνδυνος σεισμού, πανδημίας και άλλων καταστροφών, αλλά και ο κίνδυνος από χρηματοοικονομική κρίση.

Κεφάλαιο 5

Χρηματοοικονομική Κρίση. Χαρακτηριστικά Αιτίες Και Επιπτώσεις

Στην παγκόσμια ιστορία η ανθρωπότητα έχει γίνει μάρτυρας πολλών χρηματοοικονομικών κρίσεων οι οποίες είχαν διαφορετική γενεσιουργό αιτία, διαφορετικό μέγεθος σε διάρκεια και γεωγραφική επέκταση, αλλά και διαφορετικό μέγεθος της οικονομικής ζημιάς που είχε δημιουργηθεί. Κάποιες από αυτές ίσως να μπορούσαν να προβλεφθούν αλλά δύσκολα θα μπορούσαν να αποφευχθούν. Το σημαντικό στο να προβλεφθεί μια χρηματοοικονομική κρίση είναι η λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση της όσο το δυνατό γρηγορότερα, ώστε οι χώρες που οδηγούνται προς αυτή να έχουν λιγότερη ζημιά και να επιστρέψουν όσο το δυνατό γρηγορότερα στην οικονομική ανάκαμψη.

Υπάρχουν όμως και οι χρηματοοικονομικές κρίσεις που δεν μπορούν να προβλεφθούν. Αυτές μπορεί να οφείλονται σε αλλαγές στο πολιτικό κλίμα μιας χώρας (Τουρκία 2020), αλλαγές στις τιμές του πετρελαίου (υπάρχουν χώρες για τις οποίες έχουν καθοριστικό ρόλο στην οικονομία τους), εθνικές καταστροφές (έκρηξη στο Λίβανο 2020), σεισμοί, πανδημία (covid-19 έχει επηρεάσει τις οικονομίες όλων των χωρών παγκοσμίως, σε διαφορετικό βαθμό την κάθε μια) και πολλές άλλες αιτίες οι οποίες δεν έχουν άμεσα σχέση με το χρήμα αλλά επηρεάζουν τις εθνικές οικονομίες.

Άλλοι λόγοι που μπορεί να οδηγήσουν στην χρηματοοικονομική κρίση είναι:

- Υπερθέρμανση της οικονομίας. Μέσα από την ανοδική πορεία του επιχειρηματικού κύκλου κατά την οποία δημιουργούνται επενδυτικές ευκαιρίες, νέες θέσεις εργασίας, αύξηση των τιμών, αύξηση του ΑΕΠ, αύξηση της κερδοσκοπίας μέσω της κεφαλαιαγοράς αλλά και αύξηση του δανεισμού μέσα από τις τράπεζες. Σε κάποια φάση της ανοδικής πορείας της οικονομίας δημιουργείται υπερδανεισμός, με αποτέλεσμα οι δανειζόμενοι να μην μπορούν να αποπληρώσουν τα χρέη τους, να παρουσιάζεται υπέρμετρη μόχλευση με συνέπεια την έλλειψη ρευστότητας και οι τράπεζες να αναγκάζονται να ρευστοποιούν περιουσιακά τους στοιχεία, να μην χορηγούν μεγάλες πιστωτικές διευκολύνσεις και τα κριτήρια δανειοδότησης να είναι αυστηρότερα. Οι επιχειρήσεις λόγω της μείωσης της ρευστότητας, παρουσιάζουν μειωμένα κέρδη

με αποτέλεσμα, στην προσπάθεια τους να μειώσουν τα κόστη τους να απολύουν προσωπικό και συνεπώς να αυξάνεται η ανεργία. Δημιουργείται μείωση των εξαγωγών και του ΑΕΠ αλλά και της ανταγωνιστικότητας της χώρας. Επίσης, λόγω της αύξησης της ανεργίας και της μείωσης των εισοδημάτων δημιουργείται μείωση στην κατανάλωση βλάπτοντας και πάλι τις επιχειρήσεις. Η χώρα δεν είναι αξιόπιστη και μειώνονται σημαντικά οι επενδύσεις από το εξωτερικό.

- Κακή διαχείριση χρηματοοικονομικής ελευθεροποίησης

Όπως είχε συμβεί στο Μεξικό το 1994 και στην Ανατολική Ασία το 1997. Οι χώρες αυτές είχαν ελευθεροποιήσει τις οικονομίες τους ελπίζοντας σε οικονομική ανάπτυξη και μείωση της φτώχειας με αποτέλεσμα τελικά να δημιουργηθεί υπερθέρμανση της οικονομίας τους και ακολούθως να εισέλθουν σε κρίση.

Η κακή διαχείριση της χρηματοοικονομικής ελευθεροποίησης μπορεί να οφείλεται:

- Στην κατάργηση των περιορισμών και στην εισροή κεφαλαίων στην οικονομία από ξένες εταιρείες.

- Στην παροχή δανεισμού υψηλού ρίσκου

- Στην έλλειψη γνώσεων και εμπειρίας καθώς και αδυναμία εποπτείας της χρημ/κης ελευθεροποίησης από τα κράτη.

- Διαφθορά στο οικονομικό σύστημα.

- Μετακίνηση καταθετικών κεφαλαίων ιδιαίτερα για τα κράτη – μέλη της ευρωζώνης, οι καταθέτες μπορούν να μετακινούν τα κεφάλαια τους από ένα κράτος – μέλος σε άλλο χωρίς περιορισμούς, με αποτέλεσμα να βλάπτουν την οικονομία του κράτους που τα αποσύρουν.

- Ασύμμετρη πληροφόρηση.

Όταν μια χώρα αδυνατεί μέσα από τις τράπεζες ή μέσα από την δημοσιονομική πολιτική της να λύσει ή να περιορίσει το πρόβλημα της ασύμμετρης πληροφόρησης τότε οι αγορές αδυνατούν να μεταφέρουν κεφάλαιο στην πιο παραγωγική του χρήση με αποτέλεσμα η οικονομική δραστηριότητα να μειώνεται. Όταν μάλιστα το πρόβλημα αυξηθεί σε μεγάλο βαθμό με συνέπεια η ροή των πληροφοριών στις αγορές να διακοπεί, τότε οι αγορές σταματούν να λειτουργούν και η οικονομία εισέρχεται σε χρηματοοικονομική κρίση.

- Δημοσιονομικές ανισορροπίες και χρέος. Η κακή δημοσιονομική πολιτική μπορεί να φέρει μια χώρα στην χρεωκοπία ή να δημιουργήσει χρηματοοικονομική κρίση.
 - Ρωσία 1998, ήταν δανεισμένη από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και αθέτησε – κήρυξε πτώχευση
 - Εκουαδόρ 1999
 - Τουρκία 2001
 - Αργεντινή 2001 – 2002, κήρυξε πτώχευση
 - Ελλάδα 2008

Τα δημοσιονομικά ελλείματα μπορεί να είναι τόσο μεγάλα που να οδηγήσουν την χώρα σε πτώχευση. Πολλές φορές για να αποφευχθεί αυτό, οι κυβερνήσεις αναγκάζουν τις τράπεζες να αγοράσουν κυβερνητικό χρέος. Κυριαρχεί έλλειψη αξιοπιστίας προς την κυβέρνηση, δημιουργείται τραπεζικός πανικός, οι καταθέτες αποσύρουν τα χρήματά τους, μείωση κεφαλαίων και δανεισμού, μεγάλος κίνδυνος χρεωκοπίας των τραπεζών και αύξηση του προβλήματος του ηθικού κινδύνου.

Άλλες φορές οι χώρες που βρίσκονται σε κρίση μπορεί προσφύγουν σε δανεισμό από άλλες χώρες οικονομικά ισχυρές. Οι άλλες χώρες λόγω της οικονομικής αβεβαιότητας που υπάρχει στις δανειζόμενες χώρες, τους παρέχουν δάνεια με ψηλό επιτόκιο και «σκληρούς όρους».

Οι υπό κρίση δανειζόμενες χώρες για να μπορέσουν να αποπληρώσουν το δάνειο τους αυξάνουν την φορολογία και περιορίζουν τις κρατικές δαπάνες όπως με μείωση των μισθών του δημοσίου και των συντάξεων¹⁶.

5.1 Η Αρχή Της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης Του 2008.

Σύμφωνα με οικονομολόγους, η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση του 2008 ήταν αποτέλεσμα της διεθνούς έλλειψης ρευστότητας που παρουσιάστηκε αρχικά στους χρηματιστηριακούς δείκτες των ανεπτυγμένων χωρών το 2007. Την περίοδο αυτή πολλά χρηματιστήρια είχαν τεράστιες απώλειες από τις πωλήσεις των επενδυτών και αναγκάστηκαν να παραμείνουν κλειστά.

16. Βάμβουκας Γ. (2004). Διεθνής Οικονομικές Σχέσεις, Αθήνα.

Θεωρείται ότι η αρχή του κακού ξεκίνησε από τις ΗΠΑ και ήταν αποτέλεσμα της παραχώρησης μεγάλου αριθμού στεγαστικών δανείων μειωμένης εξασφάλισης (subprime mortgages). Πριν την κρίση τα δανειοδοτικά επιτόκια ήταν πολύ χαμηλά, οι αξίες των ακινήτων συνεχώς αυξάνονταν και η παραχώρηση στεγαστικών δανείων ήταν πολύ εύκολη αφού έδιναν πιστωτική διευκόλυνση σε μη αξιόχρεους δανειολήπτες. Μόλις τα επιτόκια ανέβηκαν και οι τιμές των ακινήτων κατηφόριζαν, άρχισε να αυξάνεται σε μεγάλο βαθμό ο αριθμός των μη εξυπηρετούμενων δανείων υψηλής μόχλευσης, από δανειολήπτες που αδυνατούσαν να αποπληρώσουν. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2007 οι τράπεζες στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής είχαν προχωρήσει σε κατάσχεση ενός εκατομμυρίου κατοικιών και τον Αύγουστο του 2008 το 10% των στεγαστικών δανείων ήταν μη εξυπηρετούμενα ή ήταν σε διαδικασία πλειστηριασμού από τις τράπεζες.

5.1.1 BNP Paribas

Οικονομικοί αναλυτές υποστηρίζουν ότι η κρίση άρχισε στις 9 Αυγούστου 2007, όταν ο γαλλικός διεθνής τραπεζικός όμιλος BNP Paribas ανακοίνωσε σε Δελτίο Τύπου ότι αναστέλλει εξαγορές (redemptions) σε συγκεκριμένα επενδυτικά προϊόντα.

Ο διεθνής τραπεζικός όμιλος BNP Paribas δραστηριοποιόταν σε 85 χώρες κυρίως από τα Κεντρική Ευρώπη και τα Βαλκάνια και εμπλέκεται με την παροχή ενός ευρύτατου φάσματος χρηματοοικονομικών υπηρεσιών παγκοσμίως μέσω θυγατρικών εταιρειών στην Ευρώπη, Αμερική, Αφρική και Ασία. Αποτελεί την τράπεζα με την υψηλότερη κερδοφορία στην Ευρωζώνη. Στην Ελλάδα εγκαταστάθηκε το 1982 και αποτελούσε την μεγαλύτερη ξένη τράπεζα που δραστηριοποιείτο στη χώρα σε υπηρεσίες corporate banking, private banking, investment banking και shipping. Από την Ελλάδα αποχώρησε το 2012 και στην Κύπρο λειτουργούσε από το 2003 μέχρι το 2011.¹⁷

Το 2007 φάνηκε ότι τα χρηματοπιστωτικά συστήματα των Η.Π.Α και της Ευρώπης δεν διέθεταν επαρκές κεφάλαιο για την κάλυψη των πτώσεων των αξιών των περιουσιακών τους στοιχείων και επαρκή κατοχή διαθέσιμων ρευστών για την

17.Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου. Τραπεζική Άδεια στην BNP Paribas Cyprus Ltd Ιανουάριος 2003 <https://www.centralbank.cy/el/announcements/ibfssd-02012003>

κάλυψη προσωρινών ελλείψεων ρευστότητας, με αποτέλεσμα να είναι ευάλωτα ακόμη και σε σχετικά μικρές διαταραχές, όπως η ανακοίνωση της BNP Paribas¹⁸.

Στο πιο κάτω διάγραμμα 1 φαίνεται το πόσο επηρεάστηκαν οι αγορές Αμερικής (κόκκινη γραμμή) και Ευρώπης (μαύρη γραμμή) από την ανακοίνωση της BNP Paribas.

Παρουσιάζεται η τριμηνιαία κίνηση σε Αμερική και Ευρώπη των επιτοκίων LIBOR-OIS σε δολάρια (με μπλε κάθετη γραμμή η ημερομηνία της ανακοίνωσης της BNP Paribas στις 9 Αυγούστου του 2007). Γίνεται αντιληπτή η ξαφνική αύξηση του επιτοκίου που δανείζονταν οι τράπεζες στην διατραπεζική αγορά (LIBOR) για τρεις μήνες¹⁹.

Συνέπεια των όσων αναφέρθηκαν ήταν η αύξηση της ανεργίας στις ΗΠΑ, το 2007 ανήλθε στο 4,6% και το 2010 έφτασε στο 10,1%. Παρόμοια αύξηση της ανεργίας παρουσιάστηκε και στην Ευρωζώνη, το 2007 σημείωσε άνοδο στο 7,40% και το 2010 έφτασε στο 12%²⁰.

Διάγραμμα 1: Τριμηνιαία αύξηση επιτοκίων διατραπεζικής αγοράς

LIBOR – OIS 2007-2009

Πηγή: Bloomberg

18.Cecchetti, S., Schenolt, K, 29 August (2017) The financial crisis, ten years on., VOX CEPR's Policy Portal, Research – based policy analysis and commentary from leading economists.

19.Board of Governors of the Federal Reserve System (2009), The supervisory capital assessment program: Overview of results, 7 May.

20.European Economic Forecast, 2009, EUROPEAN ECONOMY 10

5.2 Η Πρόσφατη Χρηματοοικονομική Κρίση Στην Κύπρο

Οι Κύπριοι πολίτες, για τουλάχιστον μια δεκαετία πριν το 2013 ζούσαν στην εποχή της ευμάρειας. Η υπερκατανάλωση και η δημιουργία «όσο το δυνατό μεγαλύτερης» κατοικίας ή η απόκτηση εξοχικής κατοικίας ήταν πλέον μέρος της κουλτούρα τους. Οι τράπεζες παρείχαν δάνεια με μεγάλη ευκολία και χαμηλά επιτόκια. Στην ουσία παρείχαν στεγαστικά δάνεια υψηλού κινδύνου με μόνη εξασφάλιση την μελλοντική αξία της κατοικίας και μάλιστα τα παραχωρούσαν και σε νοικοκυριά χαμηλών εισοδηματικών κλιμάκων δίνοντας τους χαμηλά – ελκυστικά επιτόκια και «ευκολίες» στην αποπληρωμή του δανείου όπως χαμηλή δόση στα πρώτα χρόνια και κλιμακωτή αύξηση στα επόμενα. Υπήρχαν πάρα πολλά πιστωτικά ιδρύματα που παραχωρούσαν νέο δανεισμό ακόμα και όταν η μηνιαία δόση αντιστοιχούσε στο 100% του εισοδήματος του νοικοκυριού με την δικαιολογία ότι αργότερα τα εισοδήματα θα αυξηθούν. Τέτοιου είδους χορηγήσεις ήταν σίγουρο πως είναι αδύνατο να αποπληρωθούν.

Οι τιμές των ακινήτων είχαν αρχίσει να γιγαντώνονται και ο αριθμός των ατόμων που ασχολούνταν επαγγελματικά με την πώληση ακινήτων μέρα με την μέρα αυξανόταν.

Τέλη του 2012 και αρχές του 2013, η φούσκα έσπασε και έπιασε κυριολεκτικά «αδιάβαστες» τόσο τις εμπορικές τράπεζες αλλά περισσότερο τα Συνεργατικά Πιστωτικά Ιδρύματα (ΣΠΙ). Το πρόβλημα εστιάστηκε κυρίως στην έλλειψη και μη σωστή διαχείριση των χρηματοπιστωτικών κινδύνων. Αυτό οφειλόταν στους εξής λόγους:

- Ανεπαρκής εκτίμηση και διαχείριση των κινδύνων, ιδιαίτερα του κίνδυνου ρευστότητας. Η μέτρηση – εκτίμηση των κινδύνων, πριν την κρίση, γινόταν μεμονωμένα ή καθόλου.
- Υπήρχε υπέρμετρη μόχλευση στα κυπριακά νοικοκυριά
- Τα κριτήρια για την παραχώρηση δανεισμού ήταν πολύ χαλαρά ή και εσφαλμένα. Ιδιαίτερα στα στεγαστικά δάνεια.
- Αδυναμία των διοικητικών στελεχών ορισμένων τραπεζών, να διαχειριστούν την τραπεζικές δραστηριότητες των ιδρυμάτων τους. Ιδιαίτερα στα ΣΠΙ, όπου πολλές φορές η διοίκηση του ιδρύματος αποτελείτο από επιτροπή που μπορεί κανένας εκ των μελών της να μην είχε γνώσει τουλάχιστο από οικονομικά.

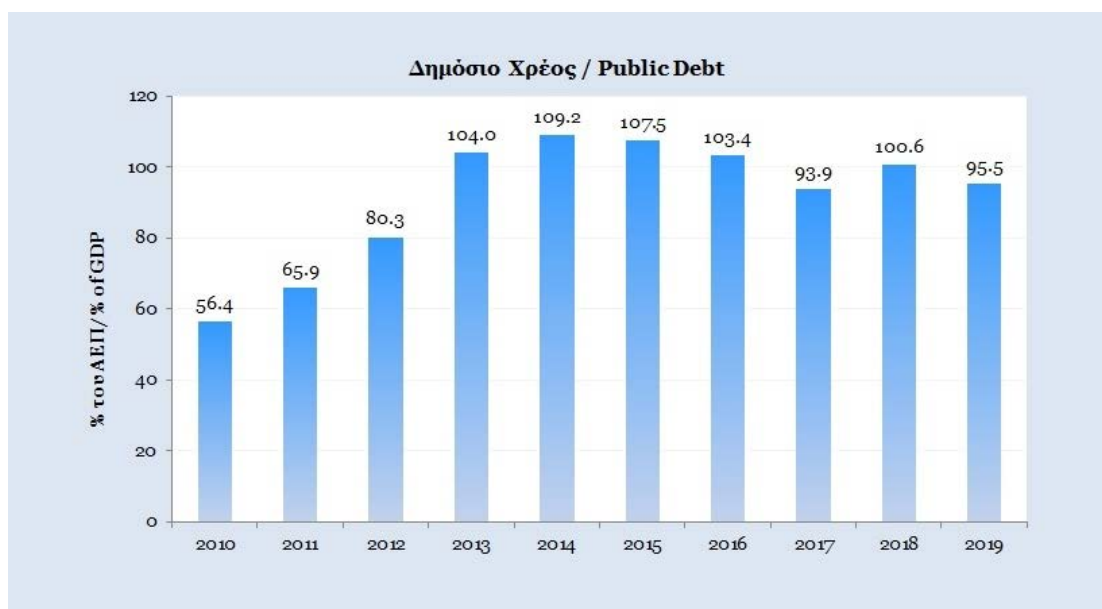
Υπήρχαν πάνω από 300 ΣΠΙ στην Κύπρο τα οποία λειτουργούσαν ανεξάρτητα και εξυπηρετούσαν είτε τα διάφορα επαγγελματικά ταμειυτήρια ή τις διάφορες κοινότητες για την εξυπηρέτηση των οποίων είχαν ιδρυθεί. Τα ΣΠΙ διοικούνταν από πενταμελής επιτροπή η οποία εκλεγόταν από τα μέλη – πελάτες - καταθέτες και πολλές φορές τα άτομα αυτά μπορεί να μην είχαν τις απαραίτητες γνώσεις.

- Ανεπαρκή κεφάλαια για αντιμετώπιση κυρίως των κινδύνων ρευστότητας και πιστωτικού.
- Σε πολλές περιπτώσεις ο καθορισμός του επιτοκίου ή η τιμολόγηση δεν αντιστάθμιζε επαρκώς τους κινδύνους που αναλάμβανε η τράπεζα.
- Ανεπαρκείς εξασφαλίσεις δανείων.
- Τα stress test σε πολλά τραπεζικά ιδρύματα δεν γίνονταν ποτέ.
- Ανεπαρκείς εποπτεία.

Με το ξέσπασμα της κρίσης, μάζες καταθετών επισκέπτονταν καθημερινά τις τράπεζες με σκοπό να αποσύρουν τις καταθέσεις τους. Η αξιοπιστία προς τα τραπεζικά ιδρύματα είχε χαθεί και μέσα σε πολύ λίγες μέρες είχαν εξαφανιστεί από τα ταμεία τους τεράστια ποσά καταθέσεων, με το πρόβλημα ρευστότητας να διογκώνετε μέρα με την μέρα. Ο κίνδυνος αφερεγγυότητας αλλά και χρεοκοπίας ήταν ορατός. Το διατραπεζικό επιτόκιο είχε υπερδιπλασιαστεί αφού η μια τράπεζα δεν εμπιστευόταν να δανείσει την άλλη. Οι τράπεζες δεν μπορούσαν να βρουν τα απαιτούμενα κεφάλαια με λογικό κόστος, ώστε να συνεχίσουν την λειτουργία τους. Επίσης, το πρόβλημα του κινδύνου αγοράς είχε κι αυτό μεγαλώσει, καθώς οι τράπεζες δεν μπορούσαν να ρευστοποιήσουν τα περιουσιακά τους στοιχεία γρήγορα και χωρίς ζημιά. Αποτέλεσμα, το κράτος να παρεμβαίνει προσπαθώντας να σώσει ότι σώζεται, πολλά τραπεζικά ιδρύματα να έχουν συγχωνευτεί ή να έχουν τερματίσει την λειτουργία τους, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια να έχουν αυξηθεί σε τεράστιο βαθμό, το κρατικό χρέος να είναι ασφυκτικά μεγάλο και ο κίνδυνος χώρας ή επικράτειας να είναι πιο ψηλός από ποτέ, αφού περίπου το 90% του δημόσιου χρέους παρακρατείται από ξένους οι οποίοι παρεμβαίνουν και επιβάλλουν όρους, όπως με το κούρεμα των καταθέσεων και το κλείσιμο της Λαϊκής Τράπεζας τον Μάρτιο του 2013.

Στον πιο κάτω πίνακα 1 παρουσιάζεται το Δημόσιο Χρέος της Κύπρου ως ποσοστό του ΑΕΠ για τα έτη 2010 έως 2019. Το 2010 που μπορεί να χαρακτηριστεί και ως εποχή της «ευμάρειας», το δημόσιο χρέος στην Κύπρο ως ποσοστό του ΑΕΠ ανερχόταν στο 56,4% και με το ξέσπασμα της χρηματοοικονομικής κρίσης ανήλθε στο 104%. Το 2014 εως ότου να κοπάσουν οι συνέπειες της κρίσης και να μπουν σε εφαρμογή τα μέτρα αντιμετώπισης της καθώς και το μνημόνιο, το δημόσιο χρέος ανήλθε στο 109,2% ως προς το ΑΕΠ. Αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός πως από το 2010 μέχρι και το 2012 το δημόσιο χρέος συνεχώς αυξανόταν, πράγμα που σημαίνει ότι η επερχόμενη κρίση άρχιζε να διαφαίνεται όμως δεν πάρθηκαν τα απαραίτητα μέτρα ώστε να αποφευχθεί ή τουλάχιστον να περιοριστεί η ζημιά που μπορούσε να προκαλέσει.

Πίνακας 1: Δημόσιο Χρέος ως % του ΑΕΠ στην Κύπρο

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών Κυπριακής Δημοκρατίας
<https://www.mof.gov.cy/mof/cvstat/statistics.nsf/All/FD3DBC756C601C74C225852100400EB5?>

Άλλες δύο σημαντικές συνέπειες της κρίσης του 2013 ήταν η αύξηση της ανεργίας και μείωση του πληθωρισμού.

Στο διάγραμμα 2 του Υπουργείου Οικονομικών παρουσιάζεται ότι μέχρι και τον Ιανουάριο του 2009 το ποσοστό ανεργίας στην Κύπρο ήταν κάτω από 4% ενώ το 2013 εκτοξεύθηκε πάνω από το 17%. Το πρόβλημα όμως, άρχισε να διαφαίνεται από τον Μάιο του 2011 όταν η ανεργία άρχισε να παίρνει ανοδική πορεία. Σημάδι που δείχνει τη μη λήψη απαιτούμενων μέτρων για την αντιμετώπιση της επερχόμενης κρίσης.

Διάγραμμα 2: Η μηνιαία εποχικά διορθωμένη ανεργία (ΕΕΔ) στην Κύπρο

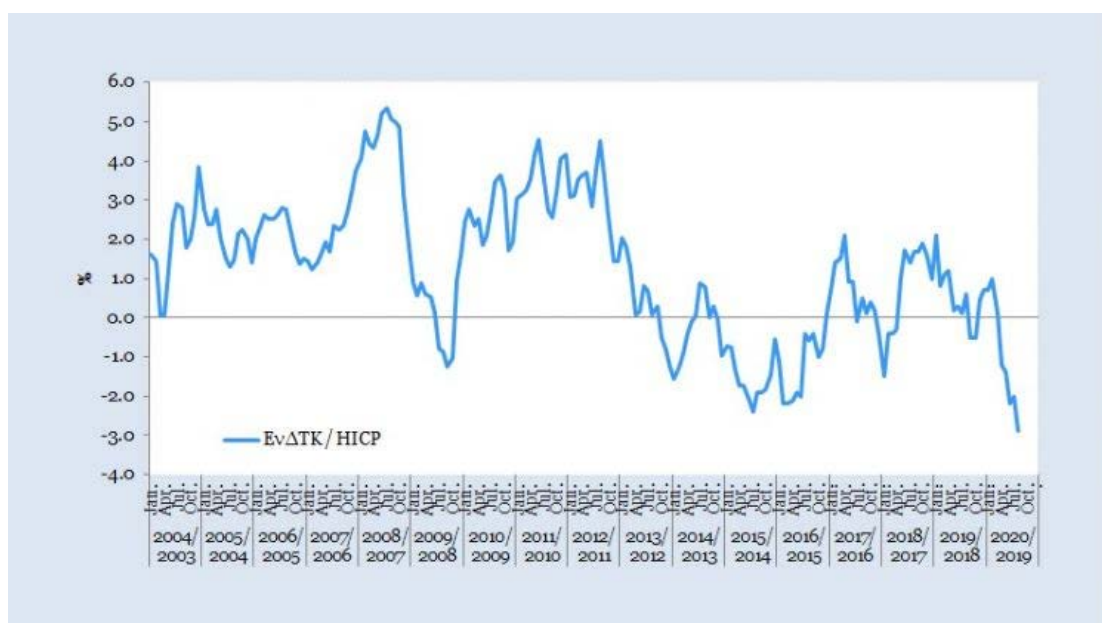

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών Κυπριακής Δημοκρατίας

<https://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/unemployment/DG3DBC8765/C225852100400EB2?>

Όσο αφορά τον πληθωρισμό, στον πιο κάτω διάγραμμα 3 του Υπουργείου Οικονομικών γίνεται αντιληπτό ότι το καλοκαίρι του 2008 η αγορά είχε κορεστεί αφού είχε σημειώσει την μεγαλύτερη αύξηση του δείκτη τιμών καταναλωτή, αυξάνοντας τον πληθωρισμό κατά 5,5%. Την αμέσως επόμενη χρονιά είχε σημειώσει μείωση κατά 1,5%, και στην συνέχεια ακολούθησε ανοδική πορεία σε μικρότερο όμως βαθμό, φτάνοντας στο 2013 όπου άρχισε να μειώνεται, σημειώνοντας το 2014 μείωση κατά 3%.

Διάγραμμα 3: Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ)

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών Κυπριακής Δημοκρατίας

<http://mof.gov.cy/gr/%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%>

5.3 Η Χρηματοπιστωτική Κρίση Του 2007 Στην Ελλάδα

Η Ελλάδα είχε εισέλθει στην κρίση νωρίτερα από την Κύπρο και έχει επηρεαστεί από αυτή σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό.

Εκτιμάται ότι οι λόγοι που οδήγησαν την Ελλάδα στην χρηματοπιστωτική κρίση του 2007 (ή 2008) είναι οι ακόλουθοι²¹:

- Η χαλάρωση και η ευκολία παραχώρησης από τις εμπορικές τράπεζες στεγαστικών δανείων υψηλού ρίσκου (high risk loan) καθώς και άλλων πιστωτικών διευκολύνσεων σε μη φερέγγυους πελάτες.

Το 2003 τα στεγαστικά δάνεια υψηλού ρίσκου αποτελούσαν το 9% του χαρτοφυλακίου των εμπορικών τραπεζών, αριθμός που εκτοξεύθηκε στο 24% το 2007. Λέγοντας στεγαστικά δάνεια υψηλού ρίσκου εννοούμε τα δάνεια που δίνονταν με μόνη εξασφάλιση την υποθήκευση της κατοικίας και με γνώμονα την αναμενόμενη αύξηση της τιμής της. Ήταν η εποχή που οι τιμές των

21.INE,(2008), Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια Έκθεση: Αθήνα, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

ακινήτων στην Ελλάδα είχαν πάρει ανοδική πορεία. Επίσης, ο τρόπος αξιολόγησης των δανειοληπτών – νοικοκυριών γινόταν με πολύ χαλαρούς δείκτες οι οποίοι επέτρεπαν την παραχώρηση δανείου σε άτομα που κανονικά δεν θα έπρεπε, δίνοντας του χαμηλά και ελκυστικά επιτόκια ή με την δημιουργία αρχικά «εύκολου» τρόπου αποπληρωμής για τα πρώτα χρόνια. Στα πρώτα χρόνια του δανείου μπορούσαν να πληρώνουν χαμηλή δόση η οποία όμως αυξανόταν στα επόμενα χρόνια. Ο λόγος ήταν η αναμενόμενη αύξηση των εισοδημάτων αφού η οικονομία θεωρείτο ότι βρισκόταν σε ανάπτυξη.

Επίσης, οι εμπορικές τράπεζες είχαν μεταφέρει ένα μέρος του ρίσκου από την παραχώρηση πιστωτικών διευκολύνσεων σε επενδυτές μέσω τιτλοποιήσεων οι οποίοι λόγω των υψηλών αποδόσεων που τους έδιναν αγνοούσαν τον όποιο κίνδυνο. Αυτό είχε ως επακόλουθο οι εμπορικές τράπεζες να δανείζουν άφοβα ακόμα και αφερέγγυους δανειολήπτες ή να τους παραχωρούν πιστωτικές κάρτες, όρια παρατραβήγματος σε τρεχούμενους λογαριασμούς και άλλες πιστωτικές διευκολύνσεις χωρίς να χρειάζεται να βρουν καταθέτες για την ρευστότητα τους. Αυτή η στάση των εμπορικών τραπεζών πριν την κρίση, οδήγησε πολλούς από τους πολίτες στην υπερκατανάλωση και στην ανεξέλεγκτη σπατάλη των χρημάτων τους με αποτέλεσμα να μην έχουν πλέον την δυνατότητα να αποπληρώσουν τα χρέη τους. Μάλιστα, πολύ από αυτούς έφτασαν στο σημείο να χάσουν την ακίνητη περιουσία τους.

- Η αλλαγή στρατηγικής στήριξης των Εθνικών Οικονομιών της ευρωζώνης από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σταμάτησαν την στήριξη των δημόσιων οικονομικών με δανεισμό από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και υποχρέωσαν τα κράτη να προσφεύγουν σε δανεισμό από τις εμπορικές τους τράπεζες ή από τις χρηματαγορές. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των επιτοκίων δανεισμού. Όταν μάλιστα οι χρηματαγορές απέσυραν την εμπιστοσύνη τους προς την ελληνική οικονομία, τα επιτόκια δανεισμού του Δημοσίου εκτινάχθηκαν.
- Άλλη σημαντική αιτία είναι η διαφθορά πολιτικών προσώπων όπως και η αδιαφάνεια των συναλλαγών. Δίνονταν μεγάλα δημόσια έργα σε «πολιτικούς φίλους» της εκάστοτε κυβέρνησης με σκοπό σημαντικό μέρος των κονδυλίων να χρησιμοποιείται για προσωπικά συμφέροντα²².

- Σπατάλη δημόσιου χρήματος. Ξοδεύθηκαν υπέρογκα ποσά εκ των οποίων πολλά θα μπορούσαν να αποφευχθούν σε τομείς όπως η παιδεία, σε δημόσιους οργανισμούς και σε πολεμικό εξοπλισμό. Καθώς και δόθηκε αύξηση στους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων και των συνταξιούχων μεγαλώνοντας έτσι τα δημόσια έξοδα.
- Επιπρόσθετα μια άλλη σημαντική αιτία που διαχρονικά παρατηρείται στην Ελλάδα και ίσως εσκεμμένα δεν πάρθηκαν τα απαραίτητα μέτρα είναι η φοροδιαφυγή από μεγάλο αριθμό πολιτών κυρίως εύπορων και επιχειρηματιών, δημιουργώντας πρόβλημα στα έσοδα του κράτους.

Στον πιο κάτω πίνακα 2 παρουσιάζεται η κατάσταση που επικρατούσε στην Ελλάδα στην προ-κρίση εποχή, την περίοδο 2001 – 2007. Την περίοδο αυτή η ελληνική οικονομία είχε πετύχει μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 4,2%, κάτι όμως που οφειλόταν κυρίως στην ιδιωτική κατανάλωση (μέσος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης 4,2%) ως αποτέλεσμα της αύξησης των εισοδημάτων αλλά και της υπερκατανάλωσης των πολιτών λόγω της εύκολης πιστωτικής διευκόλυνσης που τους παρείχαν οι εμπορικές τράπεζες. Άλλος καθοριστικός παράγοντας ήταν οι επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου (ή οι επενδύσεις σε κατοικίες) οι οποίες παρουσίαζαν μέση ετήσια αύξηση 7,9%, όμως ένα σημαντικό μέρος τους οφείλετε στα χαμηλότοκα στεγαστικά δάνεια που παραχωρούνταν από τις εμπορικές τράπεζες και στις προσδοκίες που επικρατούσαν για περαιτέρω αύξηση των εισοδημάτων αλλά και των τιμών των ακινήτων.

Επιπρόσθετα, ο πληθωρισμός είχε διατηρηθεί σχετικά σε χαμηλά επίπεδα με μέσο ετήσιο ρυθμό 3,3% και η ανεργία χωρίς ιδιαίτερη μεταβολή στο 9,8%.

Πίνακας 2: Ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές βασικών μακροοικονομικών μεγεθών, 2001-2008 για την Ελλάδα

Έτος	ΑΕΠ	Ιδιωτική κατανάλωση	Δημόσια κατανάλωση	Ακαθάριστες επενδύσεις κεφαλαίου	Μέσες αποδοχές στο σύνολο της οικονομίας (σε ονομαστικούς όρους)	Πληθωρισμός	Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)
2001	4,2	5,0	0,7	4,8	4,7	3,4	10,8
2002	3,4	4,7	7,2	9,5	6,6	3,6	10,3
2003	5,9	3,3	-0,9	11,8	5,6	3,5	9,7
2004	4,4	3,8	3,5	0,4	7,2	2,9	10,5
2005	2,3	4,5	1,1	-6,3	4,4	3,5	9,9
2006	5,5	4,4	3,1	14,9	5,7	3,2	8,9
2007	3,5	3,6	7,1	22,8	5,2	2,9	7,3
2008	-0,2	4,3	-2,6	-14,3	6,2	4,2	7,6
Μέσος ετήσιος ρυθμός:							
2001-2007	4,2	4,2	3,1	7,9	5,6	3,3	9,8
2001-2008	3,6	4,2	2,4	4,8	5,7	3,4	9,5

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ και Τράπεζα της Ελλάδος

Συμπερασματικά με τα όσα αναφέρθηκαν, η Ελλάδα την περίοδο 2001 -2007 θεωρούσε ότι η χρηματοπιστωτική κρίση ήταν κάτι που δεν θα καλείτο να την αντιμετωπίσει άμεσα. Το ίδιο συνέβαινε και στην υπόλοιπη Ευρώπη για αυτό και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα είχε σταματήσει να δανειοδοτεί τα αδύναμα κράτη της ευρωζώνης.

Η Ελλάδα ίσως λανθασμένα πριν την κρίση θεωρείτο το ίδιο ανταγωνιστική και αξιόπιστη με άλλες χώρες της ευρωζώνης, αφού εκείνη την περίοδο είχε υπερδανειστεί με σκοπό την ανάπτυξη μεγάλων δημόσιων έργων αλλά και για τα έργα που έγιναν για τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας του 2004.

Με το ξέσπασμα της κρίσης πολύ γρήγορα εμφανίστηκε το τεράστιο κρατικό έλλειμμα και η μειωμένη ανταγωνιστικότητα της²³.

23.Βαρουφάκης Γ., Πατώκος, Τ., Τσερκέζης Λ., Κουτσοπέτρος Χ., (2011) Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την Ευρώπη το 2011.

Κεφάλαιο 6

Από Την Βασιλεία I Στην Βασιλεία III

Η επιτροπή της Βασιλείας ιδρύθηκε το 1974 από την Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (BIS) που εδρεύει στην Βασιλεία της Ελβετίας, από όπου έχει πάρει και το όνομα της, με στόχο την διαμόρφωση προτύπων εποπτείας και την παροχή κατευθυντήριων οδηγιών για την λειτουργία του τραπεζικού συστήματος τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.

6.1 Βασιλεία I

Το 1988 η επιτροπή της Βασιλείας εξέδωσε το θεσμικό πλαίσιο εποπτείας χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων με την ονομασία Βασιλεία I. Στόχος του ήταν η αντιμετώπιση του πιστωτικού κινδύνου που αντιμετώπιζαν οι τράπεζες μέσα από την δημιουργία και διατήρηση ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων και η προστασία της ανταγωνιστικότητας των εθνικών τραπεζών. Υποχρέωσε τις εμπορικές τράπεζες να διαθέτουν μέρος των ιδίων κεφαλαίων τους και να δημιουργούν κεφαλαιακά διαθέσιμα έτσι ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τον πιστωτικό κίνδυνο στον οποίο εκτίθεται το χαρτοφυλάκιο τους και γενικότερα να προστατευτεί το τραπεζικό σύστημα. Επιβλήθηκε η διατήρηση ενός ελάχιστου ποσοστού κεφαλαίου στο 8% των στοιχείων του ενεργητικού τους που ήταν εκτεθειμένα στον πιστωτικό κίνδυνο αλλά και στον κίνδυνο αγοράς και δόθηκαν κατευθυντήριες οδηγίες για τον τρόπο διαχωρισμού των στοιχείων του ενεργητικού τους (π.χ. σε tier1 – tier2) καθώς και τον τρόπο μέτρησης της βαρύτητας του κινδύνου που είναι εκτεθειμένα, όπως με την μέθοδο Value at Risk (Μέγιστη Δυνητική Ζημιά).

6.1.1 Οι Πυλώνες Της Βασιλείας I

Η δομή της Βασιλείας I διακρίνεται σε τέσσερις πυλώνες:

- 1^{ος} Πυλώνας: Constituents of Capital
Διαχώριζε τα αποθεματικά των τραπεζών σε δύο είδη κεφαλαίου, τα tier1 και tier 2 και προσδιόριζε τι ποσοστό για κάθε είδος έπρεπε οι τράπεζες να

διατηρούν. Τα Tier 1 αφορούσαν τα ρευστά και τα άμεσα ρευστοποιήσιμα στοιχεία και τα Tier 2 τα δυσκολότερα ρευστοποιήσιμα στοιχεία όπως ομόλογα μειωμένης εξασφάλισης και πιθανά κέρδη από πώληση ακινήτων.

- 2^{ος} Πυλώνας: Risk Weighting

Αφορά την μέτρηση του «βάρους» του ρίσκου που διατρέχουν τα στοιχεία του ενεργητικού των τραπεζών. Διαχώρισε τα στοιχεία αυτά σε 5 κατηγορίες:

α) Με 0% ρίσκο όπως τα κρατικά χρεόγραφα.

β) Με συντελεστή 20% όπως χρέος τράπεζας μέλους του ΟΟΣΑ (διεθνής Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης).

γ) Με συντελεστή 50% τα στεγαστικά δάνεια (μόνο).

δ) Με 100% τα στοιχεία υψηλού ρίσκου όπως απαιτήσεις σε τράπεζες μη μελών του ΟΟΣΑ.

ε) Αφορά ειδική κατηγορία στοιχείων τα οποία εντάσσονται σε αυτή την κατηγορία και βαρύνονται με οποιοδήποτε συντελεστή σύμφωνα με την κρίση της τράπεζας.

- 3^{ος} Πυλώνας: A Target Standard Ratio

Είναι ο δείκτης στόχος που υποχρεώνει τις τράπεζες να διατηρούν στοιχεία ενεργητικού όπως διαμορφώνονται με τις κατηγορίες του πυλώνα 2, έως και 8% του συνόλου του ενεργητικού τους. Ο δείκτης αυτό πιστεύεται ότι είναι επαρκής για την αντιμετώπιση του πιστωτικού κινδύνου από τις τράπεζες.

- 4^{ος} Πυλώνας: Transitional & Implementing arrangements

Αφορά την υποχρέωση των Κεντρικών Τραπεζών να ασκούν επαρκή εποπτικό έλεγχο προς τις τράπεζες των χωρών τους για την διασφάλιση της σωστής εφαρμογής των κανόνων του θεσμικού πλαισίου Βασιλεία I, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται ο απώτερος στόχος που είναι η προστασία του τραπεζικού συστήματος.

6.1.2 Η Αποτυχία Της Βασιλείας I

Η Βασιλεία I υιοθετήθηκε κυρίως από τις Ευρωπαϊκές χώρες, όμως αποδείχτηκε ότι έχριζε διόρθωσης αφού ήταν σχεδιασμένη περισσότερο για τις βιομηχανικά

αναπτυγμένες χώρες και όχι για τις αναπτυσσόμενες. Την πρώτη δεκαετία εφαρμογής

του θεσμού πολλά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα παρουσίασαν καταστροφικές ζημιές που προέρχονταν από άλλους κινδύνους όπως από τον λειτουργικό κίνδυνο δηλαδή από ατέλειες του πλαισίου λειτουργίας τους και όχι για παράδειγμα από αθέτηση υποχρέωσης δανειοληπτών ή μεγάλη μεταβολή παραγόντων αγοράς. Για τον λόγο αυτό η επιτροπή της Βασιλείας προχώρησε σε τροποποίηση της Βασιλείας I με την δημιουργία της Βασιλείας II.

6.2 Βασιλεία II

Το 2004 η Επιτροπή της Βασιλείας λαμβάνοντας υπόψη της ατέλειες του κανονιστικού πλαισίου τραπεζικής εποπτείας Βασιλεία I το αντικατέστησε με το κανονιστικό πλαίσιο Βασιλεία II που αποσκοπούσε στην πληρέστερη απεικόνιση των αναλαμβανόμενων κινδύνων από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και στην σύνδεση των κεφαλαιακών απαιτήσεων με τους κινδύνους αυτούς, εξασφαλίζοντας την φερεγγυότητα τους.

Σε σχέση με την Βασιλεία I, αναβαθμίστηκε σημαντικά η διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου και αναπτύχθηκαν μέθοδοι για την αντιμετώπιση του λειτουργικού κινδύνου. Επίσης, έγιναν σημαντικές αλλαγές όσο αφορά τις πρακτικές και την μεθοδολογία διαχείρισης των κινδύνων, μέσα από τους πιο κάτω πυλώνες:

α) 1^{ος} Πυλώνας: Minimum Capital Requirements Έγιναν διαφοροποιήσεις όσο αφορά την κατηγοριοποίηση αλλά και τον υπολογισμό των ελάχιστων εποπτικών κεφαλαίων και δόθηκε μεγάλη σημασία στον λειτουργικό κίνδυνο δηλαδή στον κίνδυνο να δημιουργηθούν ζημιές εξαιτίας ανεπαρκών ή εσφαλμένων εσωτερικών διαδικασιών, συστημάτων, ανθρώπινων ενεργειών ή εξωτερικών γεγονότων. Επίσης, λήφθηκε υπόψη και ο νομικός κίνδυνος, όμως δεν αναφέρθηκε πουθενά ο στρατηγικός κίνδυνος και ο κίνδυνος φήμης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

β) 2^{ος} Πυλώνας: Supervisory Review process

Αφορά τις εποπτικές πρακτικές που αναπτύχθηκαν για την εφαρμογή της Βασιλείας II. Δίνει το δικαίωμα στις Κεντρικές Τράπεζες ως εποπτικές αρχές, να ελέγχουν την μέθοδο εκτίμησης αποθεματικών για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών και αν κρίνουν ότι είναι αναποτελεσματική να επεμβαίνουν υποδεικνύοντας αλλαγές η ακόμα και επιβάλλοντας κυρώσεις.

γ) 3^{ος} Πυλώνας: Market Discipline Αφορά την πειθαρχία της αγοράς μέσα από την υποχρέωση των τραπεζών να δημοσιοποιούν ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία όσο αφορά τα διαθέσιμα κεφάλαια, και την κεφαλαιακή επάρκεια της τράπεζας έτσι ώστε να παρέχεται η δυνατότητα επαλήθευσης των πληροφοριών από οποιοδήποτε ενδιαφερόμενο.

Επιπρόσθετα, η λειτουργία διαχείρισης κινδύνων αναβαθμίστηκε και βελτιώθηκε με την χρήση τεχνολογικών συστημάτων όπως χρηματοοικονομικών λογισμικών, τα οποία ακολουθούσαν το κανονιστικό πλαίσιο της Βασιλείας II, μπορούσαν να δώσουν άμεσα αναφορά για οποιοδήποτε από τα αποτελέσματα της τράπεζας, βοηθούσαν στην καθημερινή εποπτεία τον κινδύνων και έδιναν την ευχέρεια στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να μελετούν τα δεδομένα τους και να προχωρούν σε ενέργειες βοηθητικές ως προς την βελτίωση της φερεγγυότητας τους. Σημειώνεται ότι ένα τέτοιο χρηματοοικονομικό λογισμικό είχε υιοθετηθεί από τις εμπορικές τράπεζες τις Ελλάδας το 2007.

Παρόλα αυτά, η Βασιλεία II απέτυχε πριν καν αρχίσει. Η επίσημη εφαρμογή της αναμενόταν τον Ιανουάριο του 2008, όμως αν και σε μερικά ευρωπαϊκά κράτη είχε ήδη εφαρμοστεί, δεν στάθηκε ικανή να αποτρέψει την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2007. Πολλοί οικονομολόγοι αναφέρουν πως ο κύριος λόγος αποτυχίας ήταν η λανθασμένη εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, για την σωστή εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου της Βασιλείας II, αφού υπήρχε ανομοιομορφία μεταξύ των διάφορων εποπτικών αρχών της κάθε χώρας. Σημειώνεται ότι στην Ευρώπη υιοθετήθηκε από όλα τα κράτη μέλη το 2008, κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης.

6.3 Βασιλεία III

Το 2010 η Επιτροπή της Βασιλείας, ως απάντηση στην παγκόσμια κρίση, θέσπισε την νέα τροποποιημένη Βασιλεία III η οποία αναθεωρείτο μέχρι το 2017. Το νέο σύμφωνο ουσιαστικά αποτελεί βελτιωμένη συνέχιση της Βασιλείας II.

Κάποιες από τις σημαντικότερες τροποποιήσεις στο νέο Σύμφωνο της Βασιλείας III είναι οι πιο κάτω:

- Διατηρήθηκε η εσωτερική μέθοδος διαβάθμισης των κινδύνων από τις ίδιες τις τράπεζες.
- Διατηρήθηκε ο συντελεστής κεφαλαιακής επάρκειας στο 8%.
- Βελτιώθηκε η ποιότητα των εποπτικών κεφαλαίων μέσα από την αύξηση των κύριων ιδίων κεφαλαίων (δηλαδή τα πιο εύκολα ρευστοποιήσιμα στοιχεία όπως μετοχικό κεφάλαιο. Tier 1 common equity) που πρέπει να ανέρχονται σε τουλάχιστο 4,5% των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού των τραπεζών και των στοιχείων εκτός ισολογισμού.
- Αυξήθηκε ο συντελεστής για τα βασικά ίδια κεφάλαια (Tier 1) από 4% σε 6% των σταθμισμένων στοιχείων ενεργητικού των τραπεζών και των στοιχείων εκτός ισολογισμού.
- Θεσπίστηκαν νέα κεφάλαια τα οποία ενσωματώθηκαν σε δείκτες, για την διαχείριση νέων μορφών κινδύνων που προέκυψαν από την πρόσφατη παγκόσμια κρίση ώστε να μπορεί η κάθε τράπεζα να αντιμετωπίζει μελλοντικές συστημικές κρίσεις όπως:
 - α) ο δείκτης μόχλευσης (3%, Ίδια Κεφάλαια / Σύνολο Ενεργητικού)
 - β) ο δείκτης κάλυψης ρευστότητας (διατήρηση ρευστών τουλάχιστο στο 25% των ταμειακών εκροών, ώστε να μπορεί να αντιμετωπίσει για περίοδο 30 ημερών καταστάσεις π.χ. μαζικών αναλήψεων)
 - γ) ο δείκτης καθαρής σταθερής χρηματοδότησης (εύρεση ενός ελάχιστου ποσού από σταθερές πηγές ούτως ώστε να αποφεύγεται ο βραχυπρόθεσμος δανεισμός).
 - δ) εργαλεία παρακολούθησης του κινδύνου ρευστότητας
 - ε) αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα (αφορά την μείωση των δανείων όταν ο οικονομικός κύκλος είναι αρνητικός και αντίθετα)
 - στ) υψηλότερες κεφαλαιακές απαιτήσεις για τις συναλλαγές παραγώγων και ανοίγματα εκτός ισολογισμού (π.χ. αγορά μετοχών, ομολόγων).

6.4 Θα επιτευχθούν οι στόχοι της Βασιλείας III;

Με τα όσα έχουν προαναφερθεί το νέο Σύμφωνο της Βασιλείας III επέφερε πολλές αλλαγές αφού δίνει έμφαση σε νέους κινδύνους όπως ο περιορισμός της μόχλευσης, η ενίσχυση της ρευστότητας και η ποιοτική και ποσοτική ενδυνάμωση των κεφαλαίων. Επίσης φέρνει αλλαγές στους τρόπους αναγνώρισης, μέτρησης και «ισχυρότερης»

αντιμετώπισης των κινδύνων από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Το ερώτημα αν θα επιτευχθεί μια υγιής οικονομική ανάπτυξη και γενικότερα αν θα καταφέρει να πετύχει τους στόχους της, είναι κάτι που θα απαντηθεί με το πέρασμα του χρόνου καθώς δεν είναι βέβαιο ότι θα μπορέσουν να εκπληρώσουν τις απαιτήσεις της όλα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ή αν θα τα αναγκάσει σε κλείσιμο. Για παράδειγμα στην Κύπρο από το 2018 παρουσιάζονται συνεχώς συγχωνεύσεις τραπεζών όπως: Ελληνική Τράπεζα – Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα (2018) και Ancoria Bank με USB bank (2020).

Άλλο ένα σημαντικό σημείο είναι το γεγονός ότι κάποιες οικονομίες όπως Η.Π.Α. και Ηνωμένο Βασίλειο δεν βασίζονται στην χρηματοδότηση τους στις τράπεζες αλλά στις χρηματοοικονομικές αγορές οι οποίες είναι πολύ ανεπτυγμένες σε αυτές τις χώρες. Άρα μπορεί να είναι και διαφορετικός ο τρόπος αντιμετώπισης των θεσμών της Βασιλείας III σε σχέση με την Ευρώπη.

Από την άλλη μεριά, η μεγάλη αλληλεξάρτηση κράτους τράπεζας που παρουσιάζεται σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες (είτε σε μεγάλο βαθμό είτε σε μικρό) γεννά συνεχώς καινούριους κινδύνους που είναι δύσκολο να προβλεφθούν εξ αρχής.

Συμπερασματικά, πιστεύω πως είναι δύσκολο το νέο Σύμφωνο να είναι άκρως επιτυχημένο και να μην οδηγηθούμε τελικά σε Βασιλεία IV, μετρώντας και πάλι καταστροφικές ζημιές για την παγκόσμια οικονομία.

Κεφάλαιο 7

Τραπεζική Ένωση

Η αλληλεξάρτηση μεταξύ κρατών και τραπεζών, όπως φάνηκε κυρίως από το 2007/08 έως 2012, περίοδος κατά την οποία η κρίση στην ευρωζώνη κορυφώθηκε, ήταν η κύρια αιτία της γρήγορης εξάπλωσης της. Η αλληλεξάρτηση των κρατών από τις τράπεζες δημιουργούσε ένα φαύλο κύκλο αφού η όποια οικονομική αδυναμία ή η υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας του ενός εκ των δύο μερών είχε άμεσο και σημαντικό αντίκτυπο στο άλλο μέρος. Συνεπώς, ήταν πολύ σημαντικό να σπάσει ο κύκλος αλληλεξάρτησης μεταξύ κρατών και τραπεζών και υπήρχε μεγάλη ανάγκη για καλύτερη ρύθμιση και εποπτεία του τραπεζικού συστήματος. Για το λόγο αυτό το 2012 αποφασίστηκε η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου χρηματοοικονομικού πλαισίου που ονομάστηκε Τραπεζική Ένωση. Η Τραπεζική Ένωση είναι ένα σύστημα για την τραπεζική εποπτεία, την εξυγίανση και την εγγύηση των καταθέσεων που λειτουργεί βάση κανόνων που ισχύουν σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μέλη της είναι όλα τα κράτη της ευρωζώνης αλλά και κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που είναι εκτός ευρωζώνης και επιθυμούν από μόνα τους να ενταχθούν στην Τραπεζική Ένωση έχοντας όμως την υποχρέωση να έχουν στενή συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

7.1 Στόχοι Της Τραπεζικής Ένωσης

Οι κύριοι στόχοι της Τραπεζικής Ένωσης είναι:

- Να διασφαλίσει την αξιοπιστία και την ασφάλεια των τραπεζών ώστε να εξασφαλίζεται η ικανότητα τους να αντιμετωπίσουν οποιαδήποτε μελλοντική χρηματοοικονομική κρίση.
- Να αποτρέψει τη διάσωση προβληματικών τραπεζών χρησιμοποιώντας τα χρήματα των φορολογούμενων.
- Να μειωθεί ο καταμερισμός της αγοράς μέσω της εναρμόνισης των κανόνων του χρηματοπιστωτικού τομέα.
- Να ενισχύσει τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα στην ευρωζώνη.

7.2 Οι Πυλώνες Της Τραπεζικής Ένωσης

Η δομή της Τραπεζικής Ένωσης διακρίνεται σε τρεις Πυλώνες:

1) Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός

Τέθηκε σε ισχύ το 2014 και αποτελεί το ευρωπαϊκό εποπτικό όργανο των τραπεζών της ευρωζώνης. Έχει την ευθύνη της έκδοσης ή/και της ανάκλησης άδειας διεξαγωγής τραπεζικών εργασιών καθώς και την ευθύνη για την εποπτεία των τραπεζών της ευρωζώνης, η οποία ασκείται μέσω εξονυχιστικών ελέγχων στην βάση κοινών κανόνων κεφαλαιακής επάρκειας που ισχύουν για όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπό το βλέμμα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας σε στενή συνεργασία με τις εθνικές εποπτικές αρχές.

2) Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης

Είναι το σύστημα που ασχολείται με την αποτελεσματική εξυγίανση των μη βιώσιμων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων της ευρωζώνης. Τέθηκε σε εφαρμογή το 2016 και αποτελείται από το ενιαίο συμβούλιο εξυγίανσης και το ενιαίο ταμείο εξυγίανσης. Το ενιαίο συμβούλιο εξυγίανσης αποτελεί την κεντρική αρχή εξυγίανσης καθώς έχει την εξουσία και την ευθύνη να λαμβάνει αποφάσεις εξυγίανσης αλλά και εφαρμογής του μέτρου «διάσωσης με ίδια μέσα» (ball-in), δηλαδή την επιβολή ζημιών στους πιστωτές και ανασφάλιστους καταθέτες μιας μη βιώσιμης τράπεζας. Το ενιαίο ταμείο εξυγίανσης χρηματοδοτείται εξ ολοκλήρου από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της ευρωζώνης και χρησιμοποιείται σε περίπτωση χρεωκοπίας κάποιας τράπεζας-μέλους.

3) Σύστημα Εγγύησης Καταθέσεων

Τέθηκε σε ισχύ τον Ιούλιο του 2015 και αφορά τους κοινούς ευρωπαϊκούς κανόνες εγγύησης των καταθέσεων με σκοπό να παρέχεται το ίδιο επίπεδο προστασίας στους καταθέτες σε ολόκληρη την Ευρώπη και να προλαμβάνονται οι αναλήψεις λόγω πανικού σε περιπτώσεις απώλειας της φερεγγυότητας μιας τράπεζας. Επιπλέον, στοχεύει στην παροχή περισσότερων πληροφοριών ενισχύοντας την ενημέρωση των καταθετών και ανακτώντας έτσι, την εμπιστοσύνη τους προς τις τράπεζες καθώς επίσης και σμίκρυνση του χρόνου

αποπληρωμής των καταθέσεων.

Η εναρμονιστική αυτή ευρωπαϊκή οδηγία επιβάλλει τις κοινές εκ των προτέρων εισφορές όλων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων της ευρωζώνης σε ένα κοινό Ταμείο Προστασίας Καταθέσεων και καθορίζει ένα ελάχιστο ύψος διαθεσίμων που θα πρέπει να διατηρείται από σε κάθε χρηματοπιστωτικό ίδρυμα για τον σκοπό αυτό.

7.3 Είναι Έτοιμη Η Τραπεζική Ένωση Να Προστατέψει Την Ευρωζώνη;

Σύμφωνα με τους πέντε προέδρους (τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τον Πρόεδρο της Συνόδου κορυφής για το ευρώ, τον Πρόεδρο της Ευρωομάδας, τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και τον Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου) η Τραπεζική Ένωση αναμένεται να ολοκληρωθεί το 2025 και αυτό επειδή χρήζει βελτίωσης, ιδιαίτερα ο 3^{ος} πυλώνας που αφορά την εγγύηση των καταθέσεων.

Η απεξάρτηση των τραπεζών από τα κράτη ακόμα δεν έχει επιτευχθεί αφού η ευθύνη για τα Συστήματα Εγγύησης Καταθέσεων ακόμη παραμένει εθνική συνεπώς η εγγύηση όλων των καταθέσεων μέχρι €100.000 βαρύνει το κάθε κράτος μέλος ξεχωριστά. Το γεγονός αυτό συνεπάγεται δύο σημαντικά θέματα. Πρώτον, η εθνική οικονομία του κάθε κράτους παραμένει άμεσα συνδεδεμένη με τους όποιους κινδύνους υπάρχουν ή μπορεί να προκύψουν στον εθνικό τραπεζικό τομέα. Δεύτερον, παραμένει ο κίνδυνος σε περίπτωση που κάποια τράπεζα οδεύει προς την πτώχευση, να καταστεί αναγκαίο να λάβει κρατική στήριξη ώστε να αποφευχθεί η πτώχευση, αφού σε αντίθετη περίπτωση το κράτος θα κληθεί να αποζημιώσει τους καταθέτες μέχρι €100.000, πράγμα που μπορεί να συνεπάγεται τεράστια οικονομική ζημιά και πισωγύρισμα για το κράτος.

Για την αντιμετώπιση των πιο πάνω η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έθεσε συγκεκριμένη πρόταση για την καθιέρωση ενός Ενιαίου Ευρωπαϊκού Συστήματος Εγγύησης Καταθέσεων. Πρόκειται για συνέχιση των εθνικών Συστημάτων Εγγύησης

Καταθέσεων, αρχικά με την δημιουργία καθεστώτος ανασφάλισης των εθνικών συνασφάλισης. Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Εγγύησης Καταθέσεων αναμένεται να είναι συστημάτων εγγύησης καταθέσεων και αργότερα θα μετατραπεί σε σύστημα πλήρες το 2024, ολοκληρώνοντας έτσι την Τραπεζική Ένωση και πετυχαίνοντας την εξάλειψη της αλληλεξάρτησης μεταξύ κρατών και τραπεζών²⁴

24.Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Έκθεση των Πέντε Προέδρων: Σχέδιο για την ενίσχυση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. 1^η Ιουλίου 2015 https://e.c.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_15_5240

Κεφάλαιο 8

Η Ευρώπη Του 2020

Πολλές από τις χώρες που εισήλθαν στην πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση κατάφεραν να βγουν από αυτή είτε εντελώς, είτε σε μεγάλο βαθμό και κάποιες από αυτές, ακολουθούν πλέον πορεία οικονομικής ανάκαμψης. Αυτό απεικονίζεται στο πιο κάτω διάγραμμα 4 όπου παρουσιάζεται ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ στην ευρωζώνη, ανά τρίμηνα από το 2013 μέχρι το 2019 και με πρόβλεψη για το 2020 μέχρι το τέλος του 2022. Το ΑΕΠ στην ευρωζώνη, από το 2013 και έπειτα, ακολούθησε συνεχή αυξητική πορεία χωρίς όμως να έχει σταθεροποιηθεί ακόμη. Το σκιασμένο μέρος στο διάγραμμα 4, αφορά τα έτη 2020 – 2022 για τα οποία προβλέπεται να υπάρχει οριζόντια αύξηση του ΑΕΠ λόγω του επηρεασμού της ευρωζώνης από την πανδημία και εφόσον όμως, ο covid-19 περιοριστεί.

Διάγραμμα 4: Πραγματικό ΑΕΠ της ζώνης του ευρώ

Πηγή: Μακροοικονομικές προβολές εμπειρογνομόνων της ΕΚΤ για τη ζώνη του ευρώ, Μάρτιος 2020

https://www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202003_ecbstaff-dfa19e18c4.el.html#toc1

8.1 Η Έξοδος Της Ιρλανδίας Από Την Κρίση

Η Ιρλανδία για να μπορέσει να ξεφύγει από την χρηματοοικονομική κρίση, το Νοέμβριο του 2010 έλαβε €67,5 δις ευρώ ως δάνειο από το διεθνές νομισματικό ταμείο, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αλλά και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Στηρίχτηκε: α) στην ανακεφαλαίωση και στην ενίσχυση του τραπεζικού συστήματος της χώρας μέσω της χορήγησης δανείου €35 δις.

β) στην δημοσιονομική προσαρμογή, προκειμένου να επέλθει η διασφάλιση της βιωσιμότητας του χρέους της χώρας και να καλυφθεί το έλλειμμα μέχρι το έτος 2015. γ) στην υλοποίηση μεταβολών στην αγορά εργασίας μέσω του περιορισμού του κόστους απασχόλησης όπως επίσης και την υιοθέτηση ευέλικτων μορφών απασχόλησης, με σκοπό να καταστεί η οικονομία της χώρας πιο ανταγωνιστική και κατά συνέπεια να επιτευχθεί η ανάπτυξη.

Το αποτέλεσμα ήταν, πέντε χρόνια αργότερα η χώρα να ξεπεράσει την οικονομική κρίση και να υπάρξει ανάκαμψη της οικονομίας. Είναι αξιοσημείωτο, πως η εν λόγω χώρα κατάφερε να ξεφύγει από την ύφεση μέσω των επενδύσεων όπως επίσης και της ιδιωτικής κατανάλωσης²⁵.

8.2 Η Διάσωση Της Πορτογαλίας

Η Πορτογαλία επίσης βοηθήθηκε από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και το πρόγραμμα διάσωσης της στηρίχθηκε στα εξής: α) στην δημοσιονομική προσαρμογή, που αποσκοπούσε σε αλλαγές τόσο στο σύστημα υγείας όσο και στο σύστημα δημόσιας διοίκησης, με ορθότερη διαχείριση των δημόσιων οργανισμών καθώς και με έλεγχο του προϋπολογισμού. Στόχος ήταν η μεταβολή του μεγάλου ελλείμματος και έπρεπε να επιτευχθεί μέχρι το 2013.

β) στην ενίσχυση του τραπεζικού συστήματος της χώρας αλλά και στην ανακεφαλαίωση.

γ) στις μεταβολές στην αγορά εργασίας με σκοπό την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας.

Η κρίση στην Πορτογαλία ξεκίνησε το 2010. Ενώ, έπειτα από τέσσερα έτη η χώρα κατάφερε να βγει από την κρίση, μέσα από μεταρρυθμίσεις, μέτρα λιτότητας και ακολουθώντας πιστά τις οδηγίες της Τρόικας²⁶.

25. Ρεμπετσιώτης Α., (2013), Η κρίση χρέους στην Ευρωζώνη Ευκαιρία Ολοκλήρωσης ή Απειλή Διάλυσης. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Διπλωματική Εργασία. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας.

8.3 Η αντιμετώπισή της κρίσης στην Κύπρο και στην Ελλάδα

Όπως έχει αναλυθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο η Κύπρος μπήκε στην κρίση με μεγάλες ανισορροπίες στον τραπεζικό τομέα και στην αγορά ακινήτων και μικρότερες στο δημόσιο τομέα. Η Κύπρος εισήλθε στην κρίση το 2012/13, δηλαδή περίπου 4 χρόνια μετά την έναρξη της παγκόσμιας κρίσης, αυτό την βρήκε λίγο πιο έτοιμη σε σύγκριση με άλλες χώρες (π.χ. Ελλάδα) που μπήκαν νωρίτερα, αλλά βρήκε και την Ευρώπη πιο έτοιμη. Τέσσερα χρόνια μετά την παγκόσμια κρίση, η Ευρωπαϊκή Ένωση έλαβε πιο δραστικά μέτρα για υποβοήθηση των χωρών της που πλήγηκαν από την κρίση όπως με την εφαρμογή θεσμικού πλαισίου κανόνων εποπτείας χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων Βασιλεία II καθώς και την αλλαγή του σε Βασιλεία III.

Όταν η κυβέρνηση της Κύπρου, τον Ιούνιο του 2012, αναγκάστηκε να ζητήσει τη βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, βρήκε πιο επιθετικούς δανειστές σε σχέση με άλλες χώρες. Για να μπορέσει να ορθοποδήσει υπόγραψε ένα πολύ σκληρό μνημόνιο, της επιβλήθηκε κούρεμα καταθέσεων και πτώχευση της Λαϊκής Τράπεζας, της επιβλήθηκε σύστημα ball-in για την διάσωση της Τράπεζας Κύπρου και πολλά άλλα μέτρα για την εκτέλεση των οποίων βρισκόταν υπό την στενή εποπτεία της Ευρώπης. Η κυβέρνηση εξετέλεσε γρήγορα όλα τα συμφωνηθέντα, επισπεύδοντας μάλιστα και την δημοσιονομική προσαρμογή. Κάποια από τα μέτρα που πάρθηκαν ήταν η μείωση των δημόσιων δαπανών, ο περιορισμός των προσλήψεων στο δημόσιο και οι μεταφορά μεγάλου αριθμού δανείου NPL (μη εξυπηρετούμενων δανείων) εκτός τραπεζικού συστήματος. Το αποτέλεσμα ήταν η Κύπρος στα τέλη του 2016 να έχει καταφέρει να βγει από την κρίση και από τότε να επικεντρώνεται στην μακροπρόθεσμη αναπτυξιακή στρατηγική. Η Ελλάδα ήταν από τις πρώτες χώρες της Ευρώπης που εισήλθε στην οικονομική κρίση και επηρεάστηκε πολύ περισσότερο από την Κύπρο. Υπόγραψε το δικό της Μνημόνιο Συνεργασίας με τους δανειστές της, με πολύ σκληρά μέτρα λιτότητας για τους πολίτες της. Το 2014 ακολουθώντας μνημονιακή πολιτική κατάφερε να μειώσει τα δημοσιονομικά της ελλείμματα και η οικονομία της άρχισε να σταθεροποιείται δείχνοντας τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης. Στον πιο κάτω πίνακα 3 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, παρουσιάζονται οι χειμερινές οικονομικές προβλέψεις 2020 για την Ελλάδα.

26. Αυλωνίτη Ν., (2017), «Μνημονιακές ιστορίες: Από την ελληνική κρίση στην Πορτογαλία». News 247, Ιούλιος 2017.

Γίνεται εύκολα αντιληπτό η οικονομική ανάπτυξη στην οποία οδεύει η Ελλάδα, με το δείκτη αύξησης του ΑΕΠ να αυξάνεται χρόνο με τον χρόνο περισσότερο. Σημειώνεται ότι η πρόβλεψη για το 2021 δείχνει μικρότερη αύξηση του ΑΕΠ και αυτό είναι επηρεασμένο από τις επιπτώσεις του covid-19.

	2018	2019	2020	2021
Αύξηση του ΑΕΠ (% σε ετήσια βάση)	1,9	2,2	2,4	2,0
Πληθωρισμός (% σε ετήσια βάση)	0,8	0,5	0,7	0,9

ΕΛΛΑΔΑ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ

ΧΕΙΜΩΝΑΣ 2020

ΓΔ Οικονομικές και χρηματοδοτικές υποθέσεις

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή / Ελλάδα / Οικονομικές Προβλέψεις / χειμώνας 2020

Παρόλα αυτά, σήμερα και οι δύο χώρες μοιράζονται και κοινούς οικονομικούς κινδύνους: ένα πολύ αδύναμο χρηματοοικονομικό τομέα, με υψηλά ποσοστά προβληματικών δανείων, καθώς και έναν πολύ μικρό λόγο επενδύσεων προς ΑΕΠ.

Κεφάλαιο 9

Συμπεράσματα

Ολοκληρώνοντας την μεταπτυχιακή μου διατριβή οδηγούμαι στο συμπέρασμα ότι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι γεννιούνται συνεχώς, αλλάζοντας μορφή, μέγεθος ζημιάς που μπορεί να προκαλέσουν καθώς και διάρκεια ζωής. Αυτό τεκμηριώνεται μέσα από την παγκόσμια οικονομική ιστορία και οφείλεται στις συνεχείς αλλαγές που δημιουργούνται στην όλο και πιο πολύπλοκη οικονομία.

Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας ως επόπτης και «προστάτης» της ευρωζώνης γίνεται όλο και πιο σημαντικός αλλά και πιο δύσκολος καθώς πολλές φορές η τήρηση των οικονομικής μορφής κανόνων βρίσκεται αντιμέτωπη με εθνικές πολιτικές.

Αναμφίβολα, η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση του 2007/08 ανέδειξε πολλά προβλήματα στις μεθόδους που ακολουθούνταν, οι οποίες όμως τροποποιήθηκαν και προσαρμόστηκαν στην αντιμετώπιση των κάθε φορά νέων κινδύνων που εμφανίζονταν. Δυστυχώς όμως όλα τα μέτρα που οι πολιτικοί αρχηγοί λαμβάνουν κάθε φορά, έρχονται μετά το κακό. Ας θυμηθούμε την δημιουργία της Βασιλείας II η οποία έγινε με την αποτυχία της Βασιλείας I και την δημιουργία της Βασιλείας III που έγινε όταν η Βασιλεία II δεν κατέστη ικανή να σταματήσει την πρόσφατη οικονομική κρίση. Ακόμα και η δημιουργία της Τραπεζικής Ένωσης που είναι αδύνατο να ολοκληρωθεί ακόμη, αφήνοντας εκτεθειμένους από την αλληλεξάρτηση τόσο τις εθνικές οικονομίες όσο και το τραπεζικό σύστημα.

Άλλη αρνητική διαπίστωση είναι το γεγονός ότι κάθε φορά, μετά τον «σεισμό» λαμβάνονται όλο ένα και πιο σκληρά «αντισεισμικά» μέτρα. Υπήρχε ένα καθεστώς χαλαρής επιτήρησης των τραπεζών η Βασιλεία II, το οποίο μετατράπηκε σε ένα περίπλοκο καθεστώς ασφυκτικής επιτήρησης Βασιλείας III.

Φυσικά «ασφυκτικό» δεν μπορούμε να πούμε το γεγονός ότι με την Βασιλεία III επιτρέπεται στις τράπεζες να αγοράζουν όσα κρατικά χρεόγραφα θέλουν αφού θεωρούνται μηδενικού ρίσκου όπως γινόταν και στην Βασιλεία II. Ας θυμηθούμε όμως τι έγινε όταν τα Ελληνικά ομόλογα έχασαν το 74% της αξίας τους. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι οι «σκληροί» κανόνες που επιβάλλονται μερικές φορές ξεφεύγουν από το στόχο τους.

Οι πολλές ρυθμίσεις της Βασιλείας III αποτρέπει τις τράπεζες από το να δανείζουν, κάτι που μπορεί να δημιουργεί μεγαλύτερο πρόβλημα στην οικονομία και να εντείνει την κρίση.

Σήμερα, εν έτη 2020, τόσο η ευρωζώνη, όσο και γενικότερα η παγκόσμια οικονομία, βρίσκονται αντιμέτωπες με νέα κρίση εξ αιτίας της πανδημίας Covid-19. Μάλιστα, σύμφωνα με πολλούς οικονομολόγους και οικονομικούς αναλυτές, πιστεύεται ότι η υφιστάμενη κρίση θα είναι η μεγαλύτερη από την εποχή του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου. Η αναμενόμενη πτώση του ΑΕΠ στις περισσότερες χώρες, σύμφωνα με τις προβλέψεις για το 2020, αναμένεται να είναι πέραν του 7,5%. Στην πραγματικότητα, το μέγεθος της νέας οικονομικής κρίσης και η ζημιά που θα προκληθεί, σε παγκόσμιο επίπεδο, σε επίπεδο ευρωζώνης αλλά και σε εθνικό επίπεδο θα εξαρτηθεί από την πορεία της πανδημίας. Για το λόγο αυτό, είναι πολύ σημαντική η όσο το δυνατό ορθότερη αξιολόγηση και πρόβλεψη του κόστους της ώστε να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα τα οποία θα τρέχουν παράλληλα με την πανδημία σκοπεύοντας να επιτευχθεί όσο το δυνατό λιγότερη ζημιά καθώς και την προετοιμασία των μέτρων που θα ληφθούν με το πέρας του Covid-19 για την επανεκκίνηση της παγκόσμιας οικονομίας.

Κατά την άποψη μου, εννέα μήνες μετά την εξάπλωση του ιού Covid-19, συμπεραίνω ότι οι Η.Π.Α., η Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας αρχικά είχαν υποτιμήσει τις συνέπειες που μπορούσε να προκαλέσει η εκδήλωση της πανδημίας με αποτέλεσμα να μην έχουν προβεί από την αρχή στην λήψη αποτελεσματικών μέτρων. Εξάλλου, κατά την περίοδο πρωτοεμφάνισης του ιού, βρίσκονταν σε εξέλιξη σημαντικά πολιτικά γεγονότα που τα αποτελέσματα τους ήταν μείζονος σημασίας για ολόκληρη την παγκόσμια οικονομία, όπως το δημοψήφισμα για το Brexit στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι εκλογές με τον Τραμπ και τον Μπάιντεν στις Η.Π.Α. τον Νοέμβριο του 2020, η αλλαγή πολιτικής στην Τουρκία με την στροφή της στον Νέο-Οθωμανισμό βάζοντας σε κίνδυνο την ειρήνη και την σταθερότητα στην γύρω περιοχή, η συνεχής υποβάθμιση της τουρκικής λίρας σημειώνοντας συνεχώς αρνητικά ρεκόρ και εντείνοντας την κρίση που είχε ξεσπάσει στην Τουρκία πολύ πριν την πανδημία Covid-19 και πολλά άλλα. Σε εθνικό επίπεδο, όταν άρχισε να δημιουργείται η νέα κρίση, στις περισσότερες χώρες υπήρχαν ήδη σοβαρά προβλήματα όπως ψηλά ποσοστά ανεργίας ή υποαπασχόλησης, ψηλά επίπεδα εθνικού χρέους ή ακόμη και το γεγονός ότι πολλές

χώρες της ευρωζώνης, όπως η Ελλάδα και η Κύπρος, βρίσκονταν σε πρόγραμμα επανόρθωσης των οικονομιών τους και στην προσπάθεια επούλωσης των πληγών που τους είχε αφήσει η προηγούμενη κρίση. Προτού όμως γιατρευτούν, ξανά μετρούν νέα τραύματα, επιχειρήσεις έκλεισαν, η ανεργία αυξήθηκε και η αδυναμία του κόσμου να αποπληρώσει τα δάνεια στις τράπεζες είναι πιο εμφανής από ποτέ.

Οι ελληνικές και οι κυπριακές τράπεζες για να αποφύγουν τον κίνδυνο εκτόξευσης των μη εξυπηρετούμενων χορηγήσεων, έδωσαν την δυνατότητα στους δανειολήπτες που αδυνατούν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους, να αναστείλουν τις δόσεις τους για 9 μήνες (μέχρι της 31/12/2020). Το ερώτημα όμως είναι, τί θα γίνει μετά το πέρας των 9 μηνών; Θα μπορούσαν οι τράπεζες να περιορίσουν όσο το δυνατό περισσότερο τη αύξηση των ΜΕΧ; Η προσπάθεια από πλευράς τραπεζών έχει ήδη αρχίσει καλώντας πολλούς δανειολήπτες σε αναδιαρθρώσεις.

Τα νέα προβλήματα που προκύπτουν στις εθνικές οικονομίες δεν είναι εύκολα επιλύσιμα και τα όποια μέτρα και αποφάσεις παρθούν χρειάζονται πολύ χρόνο για να αποδώσουν. Για παράδειγμα, η Κύπρος είναι μια χώρα που η οικονομία της στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στον τουρισμό, όπου είναι ένας τομέας που έχει πληγεί σημαντικά και τα έσοδα στην κυπριακή οικονομία για το 2020 είναι μηδαμινά. Σύμφωνα με υπολογισμούς πολλών οικονομικών αναλυτών ο τομέας αυτός αναμένεται να επανέλθει σε προ κρίσης επίπεδα το 2024 και εφόσον η πανδημία περιοριστεί σύντομα.

Απ' την πλευρά της, η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιδρώντας στην πανδημία και θέλοντας να προστατέψει τα κράτη μέλη της ξεκίνησε την εφαρμογή μέτρων προστασίας όπως με την προώθηση του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Πρόκειται για ένα νέο εργαλείο χρηματοδοτικής στήριξης που αποσκοπεί να βοηθήσει τα κράτη μέλη της να αντιμετωπίσουν τις οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της πανδημίας, εξασφαλίζοντας παράλληλα ότι οικονομίες τους θα προβούν στην πράσινη και στην ψηφιακή μετάβαση όπως ορίζεται στο «Next Generation EU» που συμφωνήθηκε από τις εθνικές κυβερνήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης τον Ιούλιο του 2020.

Στόχος του «Next Generation EU» είναι οι οικονομίες των κρατών μελών, μέσα από την προσαρμογή τους στη ψηφιακή τεχνολογία αλλά και στην καλλιέργεια «πράσινης» κουλτούρας να γίνουν πιο βιώσιμες και ανθεκτικές.

Για να μπορέσουν όμως οι οικονομίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να λάβουν στήριξη από τον Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας θα πρέπει να καταρτίσουν εθνικά σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας στα οποία θα καθορίζονται τα μεταρρυθμιστικά και επενδυτικά προγράμματα έως το 2026.

Εν κατακλείδι, η ανθρωπότητα μαρτυρεί μια νέα σελίδα στην ιστορία της παγκόσμιας οικονομίας, το τέλος μιας εποχής και την γέννηση μιας νέας πολύ διαφορετικής.

Διαφορετικής στην κουλτούρα, στην ποιότητα ζωής, στο τρόπο εργασίας, στην αμοιβή εργασίας, στο τρόπο και στο είδος κατανάλωσης, στην κοινωνικότητα, στις ανθρώπινες σχέσεις, στην εκπαίδευση και σε πολλούς άλλους τομείς της καθημερινότητας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει χρέος απέναντι στους πολίτες της, όπως ορίζεται και από τους θεσμούς της, να τους προστατέψει και να διασφαλίσει την δικαιοσύνη, την ισότητα, την ασφάλεια και την όσο το δυνατό καλύτερη ποιότητα ζωής για όλα τα κράτη μέλη της.

Αντιδρά απέναντι στην νέα κρίση και δεν εφησυχάζετε. Οι σελίδες της ευρωπαϊκής αλλά και της παγκόσμιας οικονομίας δεν σταματούν ποτέ να καταγράφουν οικονομικές κρίσεις, συνέπειες, ζημιές, μέτρα αντιμετώπισης, κανόνες, μεθόδους, αποτελέσματα και συμπεράσματα. Ας ευχηθούμε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα βγει νικήτης και από αυτή την μάχη και η ευρωζώνη δυνατότερη.

Βιβλιογραφία

- 1.Αυλωνίτη Ν., (2017), «Μνημονιακές ιστορίες: Από την ελληνική κρίση στην Πορτογαλία». News 247, Ιούλιος 2017. Αθήνα.
- 2.Βάμβουκας Γ. (2004). Διεθνής Οικονομικές Σχέσεις. Αθήνα.
- 3.Βαρουφάκης Γ., Πατώκος, Τ., Τσερκέζης Λ., Κουτσοπέτρος Χ., (2011) Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την Ευρώπη το 2011. Ελλάδα.
4. Γκόρτσος Χ. (2011) «Βασιλεία ΙΙΙ». Η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος. Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο, τεύχος 1. Αθήνα.
5. Γκόρτσος Χρ. (2009). Το μέτρο της αναγκαίας αναπροσαρμογής του δημόσιου χρηματοπιστωτικού δικαίου ως συνέπεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Χρηματοπιστωτικό δίκαιο Χρ. Γκόρτσος. Αθήνα.
6. ΙΝΕ,(2008), Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια Έκθεση: Αθήνα, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ. Αθήνα.
7. Μαρίας Ν. (2011). Το μνημόνιο της χρεωκοπίας και ο άλλος δρόμος, Πειραματόζων η Ελλάς. Εκδόσεις Λιβάνη. Αθήνα.
8. Μούσης Ν. (2013). Ευρωπαϊκή Ένωση: δίκαιο, οικονομία, πολιτική. «Η δημοσιονομική πειθαρχία και το ενιαίο νόμισμα» και «Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα». Εκδόσεις Παπαζήση. Αθήνα.
9. Ρεμπετσιώτης Α., (2013), Η κρίση χρέους στην Ευρωζώνη Ευκαιρία Ολοκλήρωσης ή Απειλή Διάλυσης. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Διπλωματική Εργασία. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας
10. Γκ. Χαρδουβέλης (2011). Η υπερκυκλικότητα του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος και προτάσεις για την μείωση της, Τόμος «Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης. Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον.» Εκδόσεις Λιβάνη. Αθήνα.
- 11.Ceccheti, S., Schenholt, K, 29 August (2017) The financial crisis, ten years on., VOX CEPR's Policy Portal, Research – based policy analysis and commentary from leading economists.
- 12.Board of Governors of the Federal Reserve System (2009), The supervisory capital assessment program: Overview of results, 7 May.
- 13.Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (2020) Φρανκφούρτη ΕΚΤ. Καθήκοντα Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. <http://www.ecb.europa.eu/ecb/tasks/html/index/el.html>).

14. Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Φρανκφούρτη ΕΚΤ (2020). Χάρτης της ζώνης του Ευρώ 1999 – 2019. <http://www.ecb.europa.eu/euro/intro/html/map.el.html>.
15. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2020). Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τραπεζική Ένωση-Consilium <https://www.consilium.europa.eu › policies › banking-union>
16. Εφημερίδα Καθημερινή (2019) Νέους κινδύνους δημιουργεί η Βασιλεία III <http://news.kathimerini.gr/4dcgi/506746>
17. Εφημερίδα Καθημερινή (2019). Ανησυχία ότι η Βασιλεία III ευνοεί τους ισχυρούς. <http://news.kathimerini.gr/4dcgi/428808>
18. Ναφτεμπορική (2019). ΕΥ: Πως οι προσαρμογές της Βασιλείας III επηρεάζουν τη λειτουργία των τραπεζών. <http://m.naftemporiki.gr/story/1409409/02noev2018>.
19. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τραπεζική Ένωση. (2019). Μέτρα για την μείωση των κινδύνων στο τραπεζικό σύστημα. <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2019/05/14/banking-union-council-adopts-measures-to-reduce-risk-in-the-banking-system/>
20. Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου(2003). Τραπεζική Άδεια στην BNP Paribas Cyprus Ltd Ιανουάριος 2003 <https://www.centralbank.cy/el/announcements/ibfssd-02012003>
21. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015). Έκθεση των Πέντε Προέδρων: Σχέδιο για την ενίσχυση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. 1^η Ιουλίου 2015 https://e.c.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_15_5240
22. Economy today (2019) ΔΝΤ: Η Κύπρος ανακάμπτει από την οικονομική κρίση. https://economytoday.sigmalive.com/oikonomia/kypros/12300_dnt-i-kypros-anakamptei-apolin-oikonomiki-krisi/26.9.19
23. European Central Bank. Banking Supervision (2020) <http://www.bankingsupervision.europa.eu/about/thessm/html/index.en.html>